

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

39. De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

solum, si à propriis suis Ordinariis habuerint licentiam alienæ jurisdictioni & remissioni se subijcendi: nam prorogatio jurisdictionis in spiritualibus fieri non potest absque proprii Judicis, & pastoris consensu. *c. quod autem. 4. h. t.*

18 Exempti tamen etiam lucrari possunt indulgentias Episcopales: nam in his favorabilibus, sicut in commutatione & dispensatione votorum &c. probabilis etiam sine speciali licentia summi Pontificis, cui immediate subsunt, possunt se subijcere jurisdictioni Episcopi, ne aliàs propter exemptionem ex gratia sibi concessam sint deterioris conditionis, quam alii non exempti contra regulam, quòd id, quod ob gratiam alicujus est introductum, non debet in ejus odium re-

19 torqueri, *quod ob gratiam. de R. 1. in 6.* Præterea hic actus jurisdictionis non habet necessariam connexionem cum Ordine Episcopali, quia est condonatio pœnæ extra Sacramentum & extra forum internum pœnitentiale, ideòque Episcopus tantum confirmatus, quamvis non consecratus, indulgentias recte concedit, cum per solam confirmationem tanquam Pastor accipiat claves Ecclesiæ, quarum autoritate aliquem extra Sacramentum solvere, vel ligare potest, ut in tit. subsequenti dicitur. *Panor. accedentibus. 1. 2. de Excessibus Prælatorum.*

20 Demum remissio amplissima est *Jubilæum*: sicut enim in lege Veteri quinquagesimus annus *jubilæus* & remissionis dicebatur, quo Judæi debita & hypothecas aliasque possessiones prioribus dominis remittebant, servos libertate donabant, *Levit. 25.* quæ remissio præfiguratio erat remissionis peccatorum adventu Christi faciendæ: ita Ecclesiæ in Lege nova pro solatio fidelium introduxit *annum Jubilæi*, in quo præter plenam remissionem peccatorum, alias insuper gratias addere solet, ut liberam electio-

nem Confessarii cupiscuntque, absolute à reservatis quibuslibet, commutatio votorum &c. Licet verò de jure hic annus Jubilæi (qui olim primùm 100. deinde 100. non concessus fuit) hodie 25. quoties datur illis tantum, qui urbem Romanam Basilicas Apostolorum Petri & Pauli viderint, suspensis interim omnibus aliis indulgentiis plenariis per orbem, ut fideles magis diligentius Romam veniant ad hanc Jubilæum, ut in *extravag. 1. 2. de præter Commun. h. t.* habetur: solent tamen Pontifices sæpius pro suo arbitrio et causa aliqua urgente scilicet ad conciliandum mali frequentius per totum orbem hanc sive plenissimas indulgentias commutari: Jubilæi non quidem per integrum annum sed aliquot hebdomades in quovis anno indulgere. Præ cæteris videri poterit Gregorius Gobat in suo tractatu de *dispensatione*, in quo pro Confessariis multas practicas quaestiones tempore Jubilæi currentes resolvit.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

Quamvis rubrica hujus tit. tantum *Sententia Excommunicationis* describitur, tractatur tamen tantum de *excommunicatione*, secundum de *cenfura* Ecclesiasticis, quarum titulus in diversis materiis frequens occidit. Sit proinde

§. I.

De Cenfura in genere.

SUMMARIUM.

1. Quid dicatur & sit cenfura?
2. Cenfura est spiritualis & medicinalis: non perpetuum, excepta suspensione.

3. Censura non potest ferri nisi in Christianos baptizatos, & viatores.
4. Quomodo defuncti excommunicari vel ab excommunicatione absolvi possint?
5. Animabus in purgatorio conceduntur & S. Pontifice Indulgentia tantum per modum suffragii.
6. Censura non potest ferri nisi pro delicto externo, & mortali.
7. Qualis contumacia & monitio ad inferendam censuram requiratur.
8. Quando censura ipso Jure inferitur, nulla alia monitio necessaria est.
9. Pro sententia tamen declaratoria ferenda praequiritur citatio illius, qui pro excommunicato v. g. est declarandus.
10. Ignorantia non tantum facti, sed etiam Juris & probabilitatis ipsius censuræ ab eius incurfione excusat.
11. Quæ sit differentia in effectu inter alias penas, seu irregularitates, & inter censuras?
12. Ecclesiasticis Prælatu competit potestas ferendi censuras: non Laicis: nec de Jure inferioribus Judicibus Ecclesiasticis, ut Archidiaconis, Archipresbyteris &c.
13. Abbates habent potestatem.
14. Prælatu confirmatis etsi non consecratis congruit potestas censuras ferendi.
15. Abbatibus illa potestas proprie non competit.
16. Censura privant bonis spiritualibus Ecclesie publicis, non privatis.
17. Si censura affectus se emendat, censura tollitur, sed non sine absolutione.
18. Censura alia est Juris, alia hominis: & quæ est Juris, alia lata, alia ferenda sententia.
19. Quæ verba in Jure importent censuram latam vel ferendam sententiam.
20. Censura ab homine potest ferri vel generaliter vel in specie in certis personis.
21. Censuræ extra statutum ordinatum pro futurâ culpâ sunt de Jure prohibita.
22. Censuræ generales ad finem revelationis cum quibus conditionibus fieri debeant.
23. Vicarius in arduis non venit nomine Episcopi, saltem si in Jure paritula restrictiva apponatur.
24. Monitoria generalia quomodo ad revelandum vel denunciandum obligent.
25. Revelationem inde secuta non faciunt fidem ad inquisitionem criminalem: & de clausula monitoris apponi solita.
26. Censuræ tres sunt species, Excommunicatio Suspendio & Interdictum.

Censura apud Romanos officium & dignitas Cenforum, qui corrigendis civium moribus præerant, dicebatur: aliquando pro ipsa correctione, castigazione vel decreto illius Magistratus accipiebatur. Hinc etiam in Jure Canonico idem vocabulum receptum est ad significandam castigationem, punitionem & correctionem delinquentium. Potest autem definiti *censura* in genere, quod sit pœna spiritualis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci per Ecclesiasticam potestatem quorundam bonorum spiritualium usus aufertur, donec à contumacia recedat. Ita colligitur ex omnibus DD. de *Censuris* Ecclesiasticis scriptentibus, & habent singulæ hujus definitionis particulæ suas considerationes.

Dico I. *censuram* Ecclesiasticam esse *pœnam spiritualem*: quia non versatur principaliter circa bona temporalia, vel afflictionem corporis, sicut pœnæ temporales, sed circa privationem bonorum spiritualium, scilicet administrationis, vel perceptionis Sacramentorum, communicationis suffragiorum &c. ut ex dicendis apparebit. Non est tamen *censura* proprie pœna vindictiva sceleris jam patrati, quin potius pœna medicinalis intendens futuram correctionem delinquentis contumacis, c. 1. in princ. h. t. in 6. Unde *censura* regulariter in perpetuum, vel ad certum tempus ferri non debet, sed ubi censuratus à contumacia respuerit, & satisfactionem pro delicto obtulerit, absolvendus erit, c. ex literis. 11. de Constitut. Quod ordinariè verum est in *censura* excommunicationis & interdicti; sed suspensio ab ordine vel beneficio nunquam per modum propriæ pœnæ vindictivæ, & ob culpâs præteritas etiam non datâ ulteriori contumaciâ delinquentibus Clericis in perpetuum, vel ad tempus infligitur, c. un. de Clerico venatore. & tunc non

non retinent propriam naturam censuratum, sicut notavit Panor. *inc. saepe continetur. 44. de Appell. n. 16.*

³ Dico II. censurandum debere esse *hominem baptizatum*: nam gentiles, qui nunquam per baptismum in Ecclesiam ingressi, eiusque subditi effecti sunt, & propterea etiam communicationem bonorum spirituum, quibus per censuras priventur, cum Ecclesia non habent, censuram non recte afficiuntur, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 5. v. 12. *quid mihi est de iis, qui foris (hoc est extra Ecclesiam) sunt, iudicare? Nam eos Deus iudicabit.* Addunt praeterea DD. communiter, quod homo censurandus debeat esse *viator*, id est inter vivos in hac mortali peregrinatione ad coelestem patriam constitutus, propterea concludunt, quod in mortuos censura aliqua proprie dicta ferri non possit: mortui enim de jurisdictione Ecclesiae subtrahi sunt, & eorum causa Dei iudicio reservatur: *neque de eo, qui in divino iudicio constitutus est, nobis vis est aliud decernere praeter id, in quo eum dies supremus invenerit*, inquit Pontifex *inc. 1. & 4. causa 24. q. 2.* & Gelasius Papa *inc. 2. eod. q. 2.* pro confirmatione adducit, quod Christus *Matth. 16.* per illa verba: *quae cumque ligaveris super terram, dederit quidem Petro potestatem ligandi super terram, scilicet vivos, non vero in terra, id est, mortuos.*

⁴ *Opponitur* autem contra hanc assertionem *l. c. ult. ead. causa 24. q. 2.* ubi probatur, quod haeretici etiam post mortem valeant ab Ecclesia anathematizari. *II. c. a nobis. 28. h. 1.* ubi decedens excommunicatione, editis poenitentiae signis, permittitur etiam post mortem absolvi, & addit ibidem Pontifex, quod in certis casibus a Canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos & solvisse. III. quod Ecclesia conce-

dat indulgentias pro animabus in purgatorio, adeoque jurisdictionem & potestatem clavium etiam in mortuos exercere.

Verum ob haec argumenta, licet possit rosa, non videtur recedendum a dictis, quod plurimum auctoritate confirmat *Barto. n. 4. c. a nobis. n. 4. 11.* Igitur ad poenitentiam anathema, quod haeretici post mortem dicitur, non esse excommunicationem solam, quae directe intenditur in animam mortui, ut potest jam de jurisdictione Ecclesiae subtraham, sed potius quantum excommunicationem vel excommunicationem tantum propriam & indirectam, quae praecipue dirigatur ad ipsos fideles, qui poenitentiam ne cadaver defuncti haeretici sepulture Ecclesiae mandent, vel pro ipsius poenitentiae precibus offerant, aut certe nonnullorum pro tale anathema decernatur, haeretico iam vivis excommunicationem a Jure laico contraxisse, & in ea decessisse &c. *Alfonsus* similiter dici potest, absolventibus quae decedentibus praemissis poenitentiae signis post mortem datur, non esse anathemam directam, sed potius sublatam communicationis prohibitionis, ex qua talis excommunicationem non poterat Ecclesiae sepulture mandari, & participare fidelium orationibus, esse declarationem, quod mortuus poenitentiae signa coram Deo absolventis datur. Ad tertium, communis est illius sententia, quod Pontifex animabus in purgatorio non det indulgentiam per modum jurisdictionis, eas a poenis absolventis, sed tantum per modum suffragii, ex quo Deo satisfactionem ex communibus meritorum Christi & sanctorum adiunctis precibus, ut eam satisfactionem ad liberandam animarum misericorditer acceptare dignetur, sicut in terminis & pro certo tractat *Alfonsus Indulgent. c. 7. n. 3.* ubi etiam subtrahitur iam disputatione, an tales Indulgentiae

biliter liberent animas ex purgatorio, quæ cum non sit nostri instituti, apud eundem auctorem legi poterit.

6 Dico III. *Delinquenti & contumaci.* Porro delictum, ob quod censura infligitur, debet habere tria adjecta. I. quod sit delictum *externum* aliquo operè externo demonstratum, & non sit merè in animo & cogitatione positum: quia iudicium humanum fori externi (aliud est de foro sacramentali poenitentiarum non cognoscit de internis, & non imponit poenam cogitationis. *c. cogitationis. 14. de Pœnit. dist. 1.* Unde licet hæretici incurrant excommunicationem ipso Jure, non tamen ille, qui hæresim solum in animo fovet, priusquam verbo vel opere extrinseco eandem manifestaverit, & ita quidem, ut ab aliis propterea de hæresi notatus fuerit, sicut superius in *Tit. de Hæreticis* pluribus explicavi. II. peccatum debet esse *mortale*, & non sufficit veniale: nam cum censura sit ex maximis poenis, debet esse commensurata delicto. *c. nemo Episcoporum. 41. & seq. causâ. 11. q. 3.* quare præsertim in censuris, quæ ipso jure inferuntur, hoc notabile est, quod sicut ob inadvertentiam, non sufficientem deliberationem, vel parvitatem materiæ nunquam potest aliquis à peccato mortali, ita etiam possit à censura excusari. III. Ut delictum habeat annexam contumaciam delinquentis: qui enim vult, vel à delicto respicere, vel pro eo Ecclesiæ per congruam poenam, aut læsis per compensationem damni satisfacere, à censura absolvi debet. Text. & Gloss. in *c. ex parte. 23. de V. S. Pan. in c. qua fronte. 25. de Appellat. n. 10.* Unde ad valorem censuræ præsertim verò excommunicationis & interdicti requiritur ordinariè citatio legitima & trina monitio præcedens cum intervallo dierum aliquot, ut censurandus sufficiens tempus habeat ad

exhibendam satisfactionem, vel proponendam defensionem suam. *c. sacro. 48. h. t. c. Romana. 5. c. statutum. 13. & c. constitutionem. 9. ubi Gl. & DD. eod. tit. in 6.* Si tamen periculum in mora sit, una etiam monitio peremptoria cum competenti termino, quem qualitas causæ patitur, sufficit. arg. *l. contumacia. 53. §. 1. ff. de Re jud.* Et hoc si censura ab *homine* seu iudice feratur; sin autem censura feratur ab ipso *Jure*, & ipso *facto* incurratur, nulla quidem monitio iudicis quoad incurfionem talis censuræ requiritur: quia jus censuram imponens, cum sit publicum, semper monere intelligitur, ne delictum illud habens poenam censuræ committatur. *c. reprehensibilis. 26. de Appell.* Atamen si is, qui censuram v. g. excommunicationis incurrisse dicitur, ab Episcopo vel Iudice Ecclesiastico pro excommunicato declarandus, vel denuntiandus sit, prius legitimè citandus erit, eique iusta defensio Jure naturæ omnibus concessa indulgenda, ut secundum Juris ordinem appareat, an reverà ita peccaverit, ut merito censuram incurrisse iudicari debeat; imò declarationem siue præcedenti citatione factam (nisi in planè notoriis, quæ nullâ possunt tergiversatione celari) invalidam & irritam, docet Nav. *h. t. consilio. p. n. 4. per Text. & Gloss. in Clem. 3. de Censib. & in Clem. 2. de Pœnis.*

Uterius sicut ignorantia non affectata, nec omnino crassa & supina excusat à contemptu & contumacia. *l. si ignorans. 50. ff. Locati.* ita etiam excusat à censurâ non tantum ignorantia *facti*, ut quia v. g. percuciens noctu Titium ignorâsti esse Clericum, sed etiam *Juris*, quia ignorâsti legem vel prohibitionem sub poenâ censurarum. *c. proposuisti. 2. circa finem. dist. 82. c. 2. de Constitut. in 6.* Sylvest. *verbo ignorantia. n. 14.* Exultimant quidem Cov

Uuu uuu in Re-

in Relect. c. Alma mater de Sent. excom. in 6. p. 1. §. 10. n. 9. non evitari censuram, si aliquis sciat actum, quem egit, esse prohibitum, licet ignoret censuram esse annexam, prout de Jure Civili malefici puniuntur ordinaria pœnâ legis, v.g. latrones rotâ, fures laqueo &c. quamvis ob ruditatem ignoraverint tam gravem pœnam delicto esse constitutam. Accedit quod mutilans vel occidens irregularitatem incurrat, quamvis Jus irregularitatis ignoret.

Nihilominus contraria sententia probabilior videtur cum Sylvestro d. n. 14. & Nav. in *Manuali confessoriorum c. 27. n. 274.* nam propter solum peccatum, & inobedientiam contra legem divinam vel naturalem nulla incurritur censura, nisi simul concurrat inobedientia erga Ecclesiam, quæ tali peccato censuram apposuit, ut satis probatur *ex d. c. proposisti. dist. 82.* ubi licet Clericis, jure divino incontinentia prohibita sit, non tamen dicuntur censuram incurrere, antequam habeant notitiam legis Ecclesiasticæ censuram inferentis. Item in *c. 2. de Conflit. in 6.* dicitur, sententis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis non ligari ignorantes, quod utique de ignorantibus ipsam censuram intelligendum est, eum causa, ob quam censura inferitur, sit peccatum mortale Jure divino aut naturali prohibitum, quod illicitum esse omnibus facile cognitum est, atqui ignorans censuram, quamvis sit inobediens erga Deum, non tamen est inobediens erga Ecclesiam, arg. *d. l. contumacia. ff. de Re judicata.* Licet verò Gloss. in *d. c. 2. in verbo statuta.* advertat, hoc tantum procedere in censuris, quæ per statuta particularia Episcoporum intelliguntur, non verò quæ per S. Pontificem: idem tamen etiam circa Jus commune dici poterit: quia etiam hic ignorantia ab inobedientia erga Ecclesiam excusat, & quamvis ignorantia Juris non excuset, quoad in-

validitatem actuum & contractuum, quæ contra jura sunt, excusat tamen plenam pœnam præsertim simpliciores, item feminas, minores, milites. *l. cum de inob. to. 23. §. 1. ff. de Probat.* Et etiam quando ignorantia non est scilicet & obli- ta, ut si censura in Bullis, vel Corporis contenta à locorum Ordinariis non publicentur, vel usum non observent, nec enim cujuslibet eadem est professio, ut *opus Juris & Bullas legat. & examinet.* Confirmatur etiam ex eo, quod Pontifex in *c. 2. p. 2.* principaliter cupit animarum periculis obviare, & conscientie favore, licet principio textus appareat, sed hæc in periculi animarum, & favoris conscientie quæ subest in censuris latis à Jure communi, quæ à particularibus statutis, ergo etiam utriusque Jus servandum erit. Quæ non obstant contraria: nam diversæ sicut in pœnas propriè dictas vindictivas inop- vili maleficis imponi solitas, & circa illas: illa præcisè propter inobedientiam erga Deum, & vindictam sceleris intelligitur, illa verò cum sint potius pœnæ medicinalis ab Ecclesia præscriptæ, aliquam ex parte tantum: iam & inobedientiam saltem interpretativam erga ipsam Ecclesiam supponunt. Deinde quod attinet ad irregularitatem, illa etiam propterea ab ignorantia excusat, quia non est censura propriè dicta, sed maculæ macula & defectus lenitas, sicut homicidio vel bigamia, ad quam irregularitatem contrahendam nulla requiritur irregularitatis scientia, vel pœna propria & vindictiva, ut in eo, qui censuris illegatus in divinis officio ministraverit.

Dico IV. Per Ecclesiasticam potestatem quo nomine (exclusis Laicis, quibus non dantur claves Ecclesiæ, nec illis competunt spiritualia tractare. *c. accipimus. 2. de Judic.*) intelliguntur Pri-

Ecclesiastici ordinariam jurisdictionem habentes, & quidem secundum Innoc. in cap. Archidiacono. 5. de Offic. Archidiacono. omnino etiam inferioribus iudicibus Ecclesiasticis, ut Archidiaconis & Archipresbyteris sive Decanis jus ferendi censuras conceditur per c. 3. de Offic. Jud. ordin. Mihi semper probabilius & consuetudini, quæ est optima legum interpret. l. si de interpretatione. 37. ff. de Leg. conformius videtur, istis inferioribus iudicibus, & Archidiaconis, Archipresbyteris que non competere potestatem ferendi censuras, nisi ex commissione Episcopi, vel speciali alicujus loci consuetudine hoc habeant, sicut de censura excommunicationis satis aperte probatur ex d. c. Archidiacono, ubi Pontifex dicit, de institutione Ecclesiastica non competere Archidiaconis potestatem ferendi sententiam, scilicet excommunicationis, ut ibidem cum Gloss. communiter explicant DD. ideoque dictum c. 3. de Offic. ordin. quod pro se allegat Innoc. recte in eum sensum exponi potest, ut procedat supposita commissione Episcopi, vel consuetudine in contrarium: consuetudo enim aliquando dat jurisdictionem aliàs de jure non competentem. c. dilecti. 4. de Arbitris, prout etiam in Lib. 1. in Tit. de Offic. Archipresb. tradidi. Abbates vero Monasteriorum, sicut majores Archidiaconis & Archipresbyteris Prælati in statu Ecclesiastico censentur, ita etiam major jurisdictione in suos Religiosos eis adscribitur, ita ut censuras recte ferre possint; quod non tantum ex Regulis singulorum Ordinum constat, sed etiam Jure communi confirmatum est. c. cum in Ecclesiis. 10. de Majori. & obed. cap. sicut tuis. 33. ubi Gloss. in verbo. anathematis. de Simonia. c. ea que. 8. de Statu Monach.

14 Præterea non requiritur, ut Episcopi vel

Prælati, quibus de Jure ratione officii vel dignitatis jurisdictione ferendi censuras congruit, sint consecrati vel Sacerdotes, dummodo sint ritè electi & confirmati: quia communiter & verè Scriptores Ecclesiastici cum divo Thoma. in 4. Sent. disp. 18. q. 2. a. 2. duplices claves Ecclesie ad ligandum & solvendum assignant, nimirum claves Ordinis, quæ in foro poenitentiali Sacerdotibus, & claves Jurisdictionis, quæ extra Sacramentum Poenitentiae pro recta Ecclesie & subditorum gubernatione tanquam gladius spiritualis Ecclesiarum Prælatibus conceduntur.

Sed quid de Abbatissis dicendum, an censuras in suas moniales vel alios subditos pronuntiare valeant? Pro affirmativa facit textus in cap. dilecta. 12. de Majori & obedient. ubi dicitur, quod Abbatissa suas Canonicas & Clericos etiam suæ jurisdictioni subiectos possit ab officio beneficioque suspendere. Verum contrarium tenendum est, auctoritate. c. nova. 10. de Poenit. & remiss. ubi Pontifex foeminas Clavium Ecclesiasticarum incapaces esse declarat. Licet enim, inquit B. V. Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves Regni caelorum commisit. hinc etiam in eodem c. dilecta, dicitur, Abbatissam excommunicare non posse, quod verò ibidem adjungitur, de suspensione ab officio & beneficio. explicandum est cum Panor. illam suspensionem non fuisse censuram propriè dictam, cujus transgressio irregularitatem inducat; sed tantum subtractionem fructuum, & prohibitionem celebrandi, quam in aliqua Capella sibi pleno jure subiecta Clericis illam capellam pro beneficio obtinentibus Abbatissa fecit.

Uuu uuu 2

Dico

16 Dico V. Per censuras auferri censurato usum spiritualium quorundam bonorum. Pro cuius intellectu præmittendum, bona spiritualia quaedam esse publica, quæ in dispensatione & explicatione Ecclesie consistunt, uti sunt Sacramentorum administratio, & perceptio, spiritualis jurisdictio, beneficia Ecclesiastica, item suffragia, & satisfactiones, quæ pro omnibus fidelibus tanquam uno corpore in Christo ad Ephes. 4. ab Ecclesia offeruntur, ita ut orationes, Sacramenta & alia merita, quia opera, quæ fiunt ab omnibus, profint singulis de Ecclesia, sintque inter eos communia: Quæ *Sanctorum Communio* in symbolo fidei appellatur, ut pluribus explicat Catechismus Romanus Pii V. de *symbolo fidei*, p. 3. c. 3. Hæc ergo bona spiritualia, cum sint in dispensatione, & applicatione Ecclesie, illis privantur, qui censuram afficiuntur, pro diuersitate tamen censurarum: quia non idem est cuiuslibet censuræ effectus, ut inferius de censuris in specie dicemus. Alia verò bona spiritualia sunt *privata* & propria cuiuscunque, ut sunt dona gratiæ, fides, spes, charitas, aliæque virtutes & pia opera, quatenus præcisè ipsam personam & animam operantis concernunt, atque his Ecclesia neminem privare potest, quin quæcunque censuram ligatus huiusmodi virtutes coram Deo meritorie ad impetrandam remissionem peccatorum suorum operari possit, quamvis fortasse ob censuram communibus Ecclesie suffragiis priuetur.

17 Dico VI & ultimò *donec à contumacia recedat*: est enim, at in superioribus expedit, censura poena *medicinalis*, non tam ad vindictam sceleris, quam correptionem delinquentis intenta, & ideo regulariter non est eis neganda absolutio, ubi censuratus à contumacia recedit, & se corrigere paratus est. Ipso Jure tamen & citra absolutionem

non tollitur censura, licet censuratus reciderit. c. cum desideres, 15. l. 1. nisi iurem censuram tulit, expressè addiderit hanc conditionem, ut quam primum censuratus contumacia recesserit, & integram satisfactionem præstiterit, ipso facto liber, & absolutus habeatur, quæ forma censura in antiquo dem non est, valida tamen probatur in Concilio in Relect. d. c. alma mater. p. 1. q. 1. n. 5. à quoniam autem & qualiter præterea absolutio à censuris inferius inferius tractemus.

Ceterùm dividitur censura in *contumaciam* quòd alia sit lata à *Jure*, quæ scilicet in Contumacia, vel hæcuto aliquo continetur, alia sit lata ab *homine*, id est Jure Ecclesiastico, sive, ut brevius dicam, alia censuratur *Juris*, alia *hominis*. Censura *Juris* sive *Canonica* rursus subdividitur, quòd alia sit *lata*, alia *ferenda* sententia, hoc est, quòd alia *officio* incurritur, alia primum à *Judice* Ecclesiastico ex præscripto tamen *Juris* incurritur. Verba censuram *latam* sententiam portantia hæc communiter assignantur: *communicatum aut suspensum, privatum sub excommunicatione Jure vel facto incurrenda &c.* Ferenda autem sententia verba talia censentur: *qui non recedit, excommunicetur, ab officio suspendatur &c.* quòd si dubia sint verba, etiam tiorum parem interpretari convenit ut *pen. ff. de Penis. c. 29. de R. l. m. c. 1.* potius *ferenda*, quam *lata* sententia censuram indicare judicentur, cuiusmodi verba ambigua sunt: *prohibemus sub interminatione excommunicationis, sub poena suspensionis anathema sit &c.* nisi ex contextu verborum, vel qualitate materiarum, aliis Canonibus constat de mente legislatoris, quòd per talia verba voluerit censuram *latam* sententiam denotare, prout in Concilio Trid. in hæreticos eorumque errores legitur.

Anathema dicitur, quod de censura lata sententiæ intelligendum esse, satis ex aliis iuris locis, ut toto tit. de *Hæreticis* & ex *Bulla Cæne Domini* apparet. Censura *bonitatis* etiam subdividitur in eam, quæ alicui certæ personæ nominatim, & in specie infligitur, & in eam, quæ per generalem sententiã indeterminate profertur, tales generales sententiæ olim quandoq; imponebantur pro futuris culpis, ut si quis furtum fecerit, excommunicatus sit, vel etiam pro culpis iam præteritis, si satisfactio pro iis intra certum tempus non esse secuta. Verum in *c. Romana* §. *8. caveant. h. t. in 6.* prohibentur censura & sententiæ (intellige extra Canonem, & statutum ordinarium) quæ pro futuris culpis, vel pro omiſſa satisfactione culpe præteritæ imponuntur: nisi offensa vel mora in satisfaciendo non tantum timeatur, sed etiam post monitionem præmissam & præfixum satisfactionis terminum actualiter commissa sit. textus in *d. c. Romana. junctâ Gloss. in verbo offensa.*

Solent quoque à nonnullis iudicibus Ecclesiasticis sententiæ generales proferri ad finem revelationis, ut vocant, pro rebus deperditis vel subtractis contra eos, qui rem deperditam inventam non restitunt, vel scientes injustum rei alienæ detentorem non indicant. Istæ sententiæ aliquot conditiones requirunt. I. Ut fiant monitionibus præmissis, per quas detetor vel inventor rei alienæ constituatur in vera & actuali contumacia. Trid. *sess. 25. de Reform. c. 3. que sunt monitionibus præmissis &c.* II. Ut ferantur tantum ab Episcopo, non ab inferioribus Prelatis. Trid. *d. loc. an autem Vicarius Episcopi virtute generalis mandati possit talia monitoria & censuras concedere, pro utraque parte DD. & Cardinalium declarationes refert Barb. de Officio Episcopi allegat. 96. n. 6. & 7.* Sed cum in materia gra-

vi & tangente conscientiam versemur, mihi videtur tutior via esse tenenda, ut Vicarius Episcopi sine speciali mandato tales censuras non debeat proferre: nam Concilii Trid. formalia sunt, ut à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur; & quamvis nomine Episcopi regulariter etiam veniat Vicarius, id tamen non semper procedit in negotiis magis arduis, præsertim ubi iura meminerint Episcopi cum aliqua particula restrictiva, ut *ab Episcopo tantum vel à nemine prorsus, quam ab Episcopo &c.* III. Requiritur, ut talia monitoria vel censura non dentur, nisi in subsidium ordinariæ executionis realis, propterea si aliã viã constare possit de injusto rei alienæ detentore, vel res ipsa recuperari, abstinendum erit à censuris, Trid. *ibid. d. c. 3.* IV. Res, pro quibus monitoria conceduntur, non debent esse exigui momenti, quia censura non nisi ex gravi causa ferenda. Quanta autem debeat esse summa ablata vel deperdita, arbitrio Episcopi relinquitur. Refert Riccius in *Praxi aurea p. 1. resolut. 250.* de stylo Curie Romanæ non concedi monitoria cum censuris, nisi summa sit saltem 50. aureorum.

Ceterum autem hæc monitoria non obligant ad revelandum vel denuntiandum, qui circa suam aut suorum (contra quos testimonium dicere non cogitur, uti sunt proximi consanguinei, de quibus in *Lib. II. in Tit. de Testibus* dictum) infamiam id facere non possunt; quamvis si rem alienam ipsi non detineant, alio honesto modo, quo fieri potest, scilicet clam vel per tertium restituere teneantur: nec etiam illi ad revelandum obligantur, qui rem non certo sciunt, & saltem per unum contestem probare nequeunt, vel qui jure compensationis rem sine alterius injuria detinent. Et demum tales revelationes non faciunt fidem in ordi-

Uuu uuu ; ne

ne ad inquisitionem, vel poenam criminalem contra denunciatum, unde usus obtinuit, ut monitoris inferatur clausula: *nolumus autem, quod ex revelatione huiusmodi, si eam fieri contingat, nisi pro civili interesse & civiliter tantum agi possit: alias revelatio ipsa neque in iudicio, neque extra fidem faciat.* prout hæc & plura alia, si quandoque casus evenerit, in hac materia legi poterunt apud Barb. *cit. allegat. 96. & Ricc. d. loc. resolut. 244. & seqq.*

36. In specie dividitur censura in excommunicationem, suspensionem & interdictum. *c. querenti. 20. de Verb. sign. sic. at.* irregularitas verò & depositio propriè vel censura non sunt, sed vel poenæ vindicativæ non medicinales, vel defectus aut inhabilitates ad ordines suscipiendos, uti est irregularitas, quæ ex defectu corporis, vel legitimum natalium provenit, hinc etiam habens facultatem absolvi à censuris, non potest absolvi ab irregularitate vel depositione, quæ dispensationem requirunt.

Cessatio à divinis (de qua inferius, ubi de interdicto agemus) factum potius est illorum, qui à divinis cessant, quam quòd sententiam juris & iudicis contineat, & ideo etiam censura non est, neque qui eam violat, irregularitatem incurrit, quam tamen incurrit censuras propriè dictas transgrediens. *c. 1. de Sententiâ & re iudicata in 6.*

§. II.

De Excommunicatione & ejus Effectu.

SUMMARI A.

- 27. Quid sit excommunicatio?
- 28. Anathema & excommunicatio quomodo differant vel conveniant.
- 29. Excommunicatio dividitur in majorem & minorem: sed nomine excommunicationis simpliciter prolato intelligitur regulariter major.

- 30. Forma & requisita excommunicationis, & quid debeat in scriptis ac cum casu excommunicari.
- 31. Excommunicatus debet esse de jurisdictione & territorio excommunicantis.
- 32. Si excommunicatio non feratur per nuntium legitimum, sed sententia particulari, potest appellari, & etiam extra territorium contestari.
- 33. Sententia cum executione quomodo ferri potest extra territorium?
- 34. Peregrini an ligentur censuris pro aliquo delicto commisso?
- 35. Possunt leges in aliquo loco ex aliquo casu ferri, quæ etiam peregrinos sui temporis comprehendant.
- 36. Regulariter tamen huiusmodi censuris non sententur obligari peregrini.
- 37. Communitati excommunicari non potest.
- 38. Effectus primarius excommunicationis est, quod privet communionem Ecclesiæ & dicitur triplex communio.
- 39. Merè interna communio excommunicati non privatur: bene externa.
- 40. Excommunicatus non potest esse iudex, Advocatus, &c. nisi excommunicatus in oculis.
- 41. Ut possit esse testis, solet quandoque prius a iuramentis absolvi.
- 42. Esi non possit agere, potest se tamen in iudicio defendere: sed non reconvenire.
- 43. Excommunicatus potest etiam exceptionem non dispensationis in iudicio opponere.
- 44. Excommunicationis exceptio in quibus casibus, & post sententiam contra executionem opponi potest: Et si notoria sit, à iudice officio excommunicatus repellitur potest.
- 45. Excommunicatus pro absolutione impetranda potest agere, vel appellare, debet tamen potestatem ad cautelam prius absolvi.
- 46. Quid sit hæc cautela, ad quam datur absolutio?
- 47. Omnis etiam civilis Communio excommunicati negatur: & quæ huius Communio intelliguntur?
- 48. Quibus casibus Communio cum excommunicato sit licita & quid de causa arbitratia?
- 49. Metus gravis licitam facit Excommunicationem.
- 50. Excommunicatus publicè publicè dicitur non privatur privatim.

ENGEL
 ...
 ...
 ...

51. Tentum illi majorem excommunicationem incurrat, qui communicat cum excommunicato in crimine.
52. Frequenter communicantes sine causa possunt praevia monitione per sententiam excommunicari.
53. Post extravag. Martini V. tantum 2. casibus communicatio cum excommunicato extra crimen prohibetur.
54. Diffa Constitutio ipsi excommunicatis suspensis vel interdictis nullum favorem praestat: unde ipsi Communioni ultrò se ingerere non possunt.
55. Excommunicati tolerati pro favore fidelium retinent exercitium jurisdictionis.
56. Constitutio Concilii Constantiensis praefertur in hac materia Constitutioni Concilii Basiliensis.
57. Excommunicatus privatur usu activo & passivo Sacramentorum.
58. Clerici scientes communicantes cum excommunicato in Divinis Officiis, etiam majorem excommunicationem incurunt.
59. Excommunicatus privatim tenetur orare Horas Canonicas.
60. Excommunicatio reddit inhabilem ad beneficia: non autem privat obentis.
61. Fructus beneficii amittit excommunicatus non ipsa jure, sed privati potest per Iudicem.
62. Extravag. Martini V. etiam locum habet in participatione Sacramentorum: & quomodo hoc procedat?
63. Sine ulla necessitate vel ulla utilitate speciali ab excommunicato non licet petere administrationem Sacramenti.
64. Excommunicati etiam tolerati nullo modo se ultrò possunt ingerere Sacramentorum administrationem: & contra faciendum sunt irregulares, ut n. 68.
65. Qui in censura celebrat vel ministrat in divinis, fit irregularis.
66. Ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur actus Ordinis, & scientia censurae.
67. Excusatus & culpa excusatur etiam ab hac irregularitate.
68. Minor Excommunicatio tantum privat usu passivo Sacramentorum.
69. Recedit tamen inhabilem ad dignitatem vel praebendam.
70. Hodie tantum incurritur propter Communionem cum excommunicato: etsi olim etiam per sententiam inferretur.
71. Ab ea, quis absolvat?

Excommunicatio est censura Ecclesiastica, per quam homo Christianus a Communionem Ecclesiae separatur. Haec censura inducta in Ecclesiam creditur tum ex potestate ligandi Ecclesiasticis Praelatis à Christo tradita, tum ex illis verbis *Matth. 18. v. 17. si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus, &c.* tum etiam ex facto Apostoli, qui *1. ad Timoth. 1. in fine.* quosdam incorrigibiles Sathanae tradidit: quem locum de excommunicatione interpretatus Divus Augustin. in *c. omnis. 32. causâ 11. q. 3. quia extra Ecclesiam,* inquit, *diabolus est, sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab Ecclesia communitone removetur.*

Censura Excommunicationis etiam alio nomine saepius in Jure *Anathema* dicitur: *Anathema* enim graece in genere significat separationem & divisionem à reliquis rebus; aliquando causâ honoris, prout *Anathema* dicuntur Divorum dona, quae in templis suspenduntur; aliquando & frequentius causâ execrationis, & damnationis, prout haereticus & haeretici, alique peccatores incorrigibiles ab Ecclesia anathematizantur &c. Interim licet *Excommunicatio* & *Anathema* essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem: nam *Excommunicatio* solâ sententiâ Judicis Ecclesiastici in scriptis concepta profertur, *c. 1. h. 1. in 6. Anathema* etiam cum quibusdam caeremoniis ad terrorem aliorum peragitur, quales caeremoniae praescribuntur in *c. debent. 106. causâ 11. q. 3. ut 12.* Presbyteri Episcopum circumstant, & post latam anathematis sententiam lucernas ardentibus, quas in manibus tenent, humi prosterant, & pedibus conculcent; cui solemnitate aliae quoque maledictiones & execrationes verbales addi solent, quas quoad effectum

effectum plus operari, quam simplicem excommunicationem censet Covar. in Relect. c. alma Mater. hoc tit. in 6. p. 1. §. 6. n. 8. & colligitur ex c. nemo Episcoporum. dict. causa. 11. q. 3. hinc etiam est, quod in c. cum non ab homine. 10. de Judicis. contumacia contra Ecclesiam primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia anathemate puniri jubeatur.

29 *Dividitur* communicatio in *majorem*, quae simpliciter separat à communione fidelium, & in *minorem*, quae tantum separat secundum aliquid, nimirum à Sacramentorum perceptione, non autem ab alià communione fidelium, aut Ecclesiasticis suffragiis, ut inferius dicemus; si tamen in jure excommunicatio feratur, regulariter de *majori* non *minore* intelligendum est, nisi ex contextu verborum aliter de mente Legislatoris appareat, c. si quem. 59. h. 1.

30 *Forma* excommunicationis est, ut in primis fiat per talia verba, quae sufficienter eam significant, nimirum *te excommunico, à fidelium communione excludo*, & alia similia. Deinde ut feratur in scriptis, & quidem cum causae expressione, quamvis in aliis sententiis judicialibus causa, quae Judicem movit, non soleat sententiae inferri, cap. Sicut. 16. de Sentent. & re judicata. Et demum ut exemplum hujus scripturae tradatur excommunicato intra mensem, si tamen excommunicator fuerit requisitus, dict. cap. 1. hoc tit. in 6. Cetera quoque requisita in priori §. de Censuris in genere enumerata, ut monitiones praecedentes, culpa gravitas & contumacia etiam huc pertinent.

31 Præterea is, in quem excommunicatio fertur, debet esse subditus excommunicanti quoad spirituales Jurisdictionem: nam supra jurisdictionem suam, aut extra territorium Jus dicenti impunè non paretur.

L. ultima. ff. de Jurisdictione. Dico potest, extra territorium, id est si Episcopus statutum vel sententiam generalem proferat, ut omnes, qui furtum vel aliud grave delictum commiserint, excommunicati sint: hæc censura non afficiet etiam paucos subditos Episcopi, si extra territorium ejus vel territorium tale delictum perpetraverint, c. 2. de Constitut. in 6. Alio autem est, si excommunicatio non feratur per modum statuti, sed per modum sententiae particularis in certam & determinatam personam particularem contumacem, quae dicitur ratione domicilii quoad spirituales subditos est Episcopo, quamvis hic & tunc extra Diocesim commoretur: talis enim in parte legitime de ejus contumacia in parte potest comparando constet, etiam abiens excommunicari rectè poterit per tradita à Innocentio in c. ult. de Foro competent. n. 4. Alio differentia inter statutum & sententiam particularem hæc assignari potest, quod statutum cohaereat loco d. c. 2. sententia vero constringat personam subditi, quatenus etiam extra territorium subditi est, ut in c. tua. 11. §. 1. de Clericis non residentibus. 3. Ut lite non contestata.

Oppones, sententia cum executione non potest ferri in alieno territorio sine repetitione & licentia Judicis illius territorii, postulat. 14. de Foro compet. sed excommunicatio est sententia cum executione, quae statim privat excommunicatum à communione fidelium Sacramentis, & Ecclesiasticis suffragiis, ergo in alieno territorio ferri non potest. 3. Ad majorem, illam tantum executionem prohiberi in alieno territorio, quae factum hominis requiritur eodem territorio peragendum, & verum circa res externas visibiles, ut si quis in alieno territorio personaliter capti, vel de temporalibus privari deberet, non autem

perillam, quæ sit sine facto hominis per ipsam legem, & in rebus invisibilibus, ut est excommunicatio, per hanc enim non turbatur aliena jurisdictio, sicut per priorem, prout similis instantia etiam est de infamia, quæ absens contumax per ordinarium suum iudicem rectè notari potest, si ita qualitas delicti postulet.

14. Alia est difficultas, an generali statuto alicujus Diocesis, quod certum aliquod delictum sub excommunicatione lata sententia prohibet, obligentur etiam peregrini & forenses, qui ibi transeunt, & tale delictum committunt.

Pro affirmativa facit, quod ratione delicti aliquis efficiatur de jurisdictione illius loci, ubi delinquit, quamvis de cætero alienigena sit. *c. ult. de Foro compet. l. r. cum auth. quæ in provinciâ. Cod. Ubi de criminibus agi oporteat*, sed omnes, qui sunt de jurisdictione Episcopi excommunicantis, incurunt censuram per statutum ejus prolatam, si delictum sub excommunicatione prohibitum perpetrant, ergo, &c. Et ita docet Gloss. *in c. a nobis. 21. in verbo subditi. h. t.* Contra negativam docet Paulus Laym. *c. 4. n. 4.* per text. *in d. c. a nobis.* ubi deciditur, quod statutum ferens excommunicationem tantum subditos obliget, peregrini autem licet ob delictum habeant locum in foro delicti, si contra jus commune, naturale aut Divinum delinquant, non tamen sunt proprie subditi illius loci, nec etiam particularibus locorum statutis, per quæ transeunt, regulariter obligantur. *¶ &*

15. Dico I. si peregrini ignorent censuram, quamvis sciant actum, cui censura annexa est, per se esse prohibitum, excusantur à censura, quod est contra Gloss. *in d. c. a nobis.* probatur tamen *ex cap. 2. de Constitut. in 6.* & ijs, quæ in §. præcedenti de contumacia tradidimus.

ENGEL IN DECRET. LIBER V.

Dico II. sicut in qualibet republica possunt certæ leges ferri ob bonum commune alicujus loci, quæ etiam peregrinos comprehendant, uti sunt leges vectigalium, prohibitio de non extrahendo frumento, gestandis armis, aut vendendis prohibitis mercibus, &c. ita etiam nihil opponitur, quin Episcopus ex certa aliqua causa talem censuram statuere valeat, quæ etiam peregrinos perstringat, si eorum peccatum cedat in speciale scandalum, vel damnum suæ Diocesis, prout in quibusdam locis sub excommunicatione prohibitum est, ne videntes thesaurum Ecclesiæ, aut celebres bibliothecas quidquam de rebus sacris, reliquiis Sanctorum, aut libris clam furripiant.

Dico III. regulariter & in dubio, quando non satis constat, an intentio vel causa fuerit in lege comprehendi peregrinos, eos juxta posteriorem sententiam probabiliter excusari posse à censura per text. *in d. c. a nobis. junctâ Gloss. in c. que contra. 2. in verbo, peregrini. dist. 8.* Cum enim leges accipi debeant de casibus dubitatis. *l. 1. §. 2. ff. Ad Municipalem,* sanè nisi dict. *c. a nobis.* intelligatur de peregrinis, sed potius juxta expositionem Glossæ *ibid.* de illis, qui prorsus sunt extra Diocesin Episcopi, non fuisse ratio dubitandi, quia nemo Episcopus tam ignarus credendus est, ut putet, se posse etiam in aliena Diocesi leges & statuta ferre. Magis hæc declarari poterunt de ijs, quæ in materia *de legibus & in Lib. I. Decretal. in tit. de Constitut.* circa peregrinos an & quatenus legibus locorum, quæ transeunt, teneantur, tradi solent.

Illud etiam hic adnotari potest, quod Universitates, Capitulum, Monasterium, vel Collegium quodcumque collectivè sumptum simul excommunicari non possit: sed illi nominatim & in specie, qui ex tali Collegio nocentes & rei fuerint, ne aliis innoxij hæc

XXX XXX

penit

penam excommunicationis, quae est maxima in Ecclesia, afficiantur, *c. Romana. s. h. i. in 6.* Interdictum autem in totam aliquam communitatem, terram, vel civitatem, licet ibidem plures innocentes sint, recte proferri, inferius dicemus.

38 *Effectus* excommunicationis est generalis, quod priver excommunicatum communionem fidelium. Haec verò communio fidelium triplex à DD. assignatur, merè interna, merè externa, & mixta. *Merè interna communicatio est,* quâ fideles per fidem & charitatem inter se & cum Christo uniantur, ac per istam unionem quilibet per privatam suam devotionem non tantum pro seipso, sed etiam pro altero aliquid apud Deum de congruo promereri potest, juxta illud *Psal. 118. v. 63. particeps ego sum omnium timentium te, &c.* & illud *Genes. 18.* ubi Deus propter decem justos in civitate Sodoma voluit parcere alijs peccatoribus. Hâc autem merè internâ communionem non privatur excommunicatus, quin abolitâ culpâ peccati per contritionem etiam ante absolutionem pro se ipso apud Deum promereri valeat, & alij fideles in privatis suis orationibus illius memores esse possint. Et licet publica sacrificia, vel collectas nomine Ecclesiae pro excommunicato offerre concessum non sit, quia communibus Ecclesiae suffragiis privatus est, ex privata tamen & propria intentione non prohibetur Sacerdos in *memento* pro excommunicato orare, sicut docet Silvest. *in verbo. Excommunicatio. §. 1. n. 20. Merè externa communicatio* consistit in communionem fori judicialis, & alio externo fidelium commercio, colloquio & convictu.

40 Hinc I. excommunicatus non potest esse iudex, *c. ad probandum. 24. de Sent. & re judic.* quamvis autem hic textus tantum de iudice delegato & in causa Ecclesiastica loquatur, idem tamen generaliter de iudicibus

etiam secularibus communiter sentitur DD. arg. *cap. penult. causa 15. q. 6.* ubi fides excommunicatorum, quamdiu in excommunicatione perseverant, ab eorum obedientia, fidelitate, & consequenter etiam jurisdictione absolvuntur, & quia iudicis excommunicati jurisdictione suspenditur, ideo etiam, quæ vi jurisdictionis agitur, irrita censentur. *Ad ad probandum.* siquidem excommunicatio notoria sit, si verò occulta, & communis hominum opinio iudex pro non excommunicato habeatur, acta eius propter communem hominum errorem, qui non debetare tam gravi decipi, sustinentur. *Gloss. in eod. cap. ad probandum. verbo, non est t. us.* Textus notabilis in *L. Barbarus. ff. de Officio pratoris.*

II. Excommunicatus non potest esse Notarius, & tabellio, & si de factio instrumentum fecerit post excommunicationem, illud rejiciendum est, nec fidem in iudicio meretur. *Zoëf. hoc tit. n. 98.*

III. Excommunicatus non potest esse vocatus, Procurator, vel testis pro alio *c. decernimus. 8. h. tit. in 6.* Ad testamentum quod attinet, ne causa testium debeat perire, solet testis excommunicatus per *cautelam* absolvi, & ita eius testis non recipi, *cap. veniens. 38. in fine de Testam. Gloss. in dict. c. 8. in verbo, testis fidei.*

IV. Excommunicatus non potest pro se ipso agere in iudicio *d. cap. decernimus.* conveniri tamen tanquam reus & debitor in iudicio, ibique se defendere non potest: tum ne propter excommunicationem reporter commodum, si creditoribus suis respondere vel satisfacere non tenetur; tum etiam quod legitima defensio naturæ concessa non auferatur per excommunicationem, ideo etiam excommunicatus in iudicio conventus suas exceptiones proponere, appellare, iudicem suspellere

ENGEL

III

dicere non prohibetur: reconvenire autem actorem super alia causa in eodem iudicio non potest, quia reconventio non est exceptio, sed actio, *c. cum inter. 5. de Except.*

An autem excommunicatus in iudicio possit objicere exceptionem compensationis, si actor ex alia causa sibi aliquid debeat, dubitari potest ex eo, quod excommunicatus non possit petere in iudicio, sed tantum se defendere, compensans vero censetur petere, per text. in *L. si quis. 14. junctâ L. seq. ff. Reus ratam haberi.* Probabilis tamen videtur cum Zoël. *h. tit. n. 94.* etiam exceptionem compensationis ab excommunicato opponi posse, potest enim excommunicatus opponere exceptionem solutionis, & quamlibet aliam peremptoriam, *d. c. 5.* ergo etiam exceptionem compensationis, quia hæc etiam est peremptoria, & vim solutionis habet: *dedisse enim intelligendus est, qui compensavit, ait Jurisconi. in L. dedisse. 76. ff. de Verbor. signif. L. si debitor. 4. ff. Qui potior es sint in pignore. L. 4. C. de Compensat.* adeo ut etiam ei, qui juravit se soluturum, exceptionem tamen compensationis tribuat. *Fach. lib. 1. Controversi. c. 7.* Non obstat textus in *allegat. LL.* quia ibidem non dicitur, quod opponens compensationem censetur actor in iudicio, & per viam actionis petere, sed tantum censetur contravenire pacto de non petendo, si quod prius debitori fecisset.

4. Cæterum excommunicationis exceptio, quamvis dilatoria tantum sit, nihilominus in qualibet parte litis opponi potest, dummodo extipiens intra 8. dies excommunicationem probare valeat: imò si excommunicatio notoria sit, iudex etiam ex officio, & adversario non petente excommunicatum repellere potest, *cap. exceptionem. 12. & cap. 1. de Except. in 6.* Si verò de excom-

municatione oppositum non fuerit ante sententiam, valebunt quidem acta judicialia unâ cum sententia (nisi iudex ipse excommunicatus fuisset, tunc enim defectu jurisdictionis sententia corrueret, per superioris dicta) contra executionem talis etiam sententiæ adhuc excommunicatio objicit, & ita ipsa executio impediri posset, *cap. 1. de Except. in 6.*

Sed quid si excommunicatus velit pro sua 45
absolutione agere, & in illa causa, ob quam est excommunicatus? *xy.* Nisi ipse excommunicator velit absolvere debite ab excommunicato requisitus, posse excommunicatum ad superiorem excommunicantis, scilicet Archiepiscopum, Legatum Pontificum, vel ad ipsum Pontificem appellare, qui superior debet appellantem excommunicatum absolvere ad cautelam, etiam si excommunicator vel adversarius, ne absolvatur, se opponat; nisi excommunicator dicat, quod pro manifesta offensa seu excessu tulerit excommunicationem: tunc enim ad probandam hanc manifestam offensam terminus octo dierum (vel alius pro distantia loci, quia hodie de stylo Curiarum omnes ferè termini sunt arbitrarij) conceditur, si que offensa manifesta probata fuerit, non erit danda absolutio, antequam excommunicatus emendam, sive satisfactionem præstiterit. Si verò dubia fuerit offensa, & aliquo modo excusabilis videatur, non erit absolutio ad cautelam deneganda, prout hujus rei decisiones sunt ad praxin valde notabiles in *cap. qua fronte. 25. de Appellat. & cap. per suas. 40. h. t. & in cap. 2. eod. tit. in 6.*

Porro nomine cautelæ, ad quam datur 46
absolutio, intelligitur illa cautio de iudicio *ssisti, & iudicatum solvi,* quæ solet à litigantibus

tibus ad ingressum litis præfari secundum Ecclesiæ cujuscunque consuetudinem, *d. c. per tuas*, de qua cautione etiam diximus in Libro II. in tit. *de Jurejurando*. in §. 2. in princ. ubi aliquando hanc cautionem per fidejussores & pignora aliquando per juramentum præfari, aliquando prorsus omitti, ut in possessionibus immobilium bonorum tradidimus.

47 V. Propter privationem communionis *merè externa* prohibita est excommunicato cum fidelibus, & fidelibus cum excommunicato omnis humana politica & civilis communio vel societas, quæ fit per verba, signa, literas, commercia, cohabitationem vel amicitia signa, ut amplexus vel salutationes, quæ omnia his versiculis comprehenduntur.

Os, orare, vale, communico, mensa negatur.

Os, id est osculum vel collocutio, *Orare*, participatio in divinis, de qua inferius, *Vale*, salutatio vel familiaritas quæcunque juxta præceptum S. Joan. epist. 2. ibi: *nec Ave ei dixeritis, &c.* *Communico*, commercium vel contractus cum excommunicato; validos tamen esse tales contractus, quamvis non licitos docet Panorm. in c. *veritatis*. 8. de *Dolo* & *contumacia*. n. 35. *Mensa*, cohabitatio in eadem Camera & convictus juxta illud Apostoli. 1. ad *Corinth.* 5. *cum ejusmodi nec cibum sumere &c.* si eut prædictum versiculum declarat Silvest. in *verbo excommunicatio*. §. 5. n. 2.

Sunt tamen aliqui casus excepti, in quibus *communico merè externa* cum excommunicatis permittitur, eosque Gloss. in c. *cum desideres*. 15. h. t. & Silvester. d. l. n. 4. memoria causa hoc versiculo complectitur.

Utile, lex, humile, res ignorata necesse.

Itaque I. propter *utilitatem propriam* potest aliquis communicare cum excommunicato, exigendo ab illo debita, ne ex supra lucrum reportet. c. *si vero* 34. h. t. Et quamvis aliqui DD. valde generaliter differenter utilitatem pro causa communionis allegent; Juri tamen conformis est non nisi ex magna utilitate, quæ sit conjuncta cum aliqua necessitate communionem permittam esse, ut in subsidio corporali vel spirituali, quo aliquis indiget, nec ad aliam quam excommunicato facile habere potest vel si ad illam utilitatem excommunicatus jam prius ex contractu, vel alia causa obligatus fuerit: alias enim gratis fuissent interdicia commercia cum excommunicato prætextu *utilitatis* tota prohibitio de communicando cum excommunicato sine eluderetur, sicut etiam insinuat Silvester. d. l. n. 4. Propter utilitatem quoque *hominum* ipsius excommunicati cum eo communicare licet, ut si quis ei in his, quæ ad solutionem vel saltem ipsius anime pertinent, colloquatur, quamvis incidere etiam alia extranea immisceat, c. *cum voluerit* 43. h. t. quæ ratione etiam prædicta ubi Divini publica coram excommunicato permittitur in c. *responsio*. 43. hoc tit.

II. *lex conjugalis* facit, ut conjugati invicem communicare possint, quamvis alteruter excommunicatus sit c. *quoniam* 103. causa 11. q. 3. & c. *inter alia* hoc tit.

III. *humile*, id est humilitas subjectionis, quam debent liberi erga parentes, et erga Dominum, Religiosi erga Prælatum Clerici erga Episcopum, facit, ut hi communicentur cum excommunicato superiore, si prius eis licitum erat, communicare, etiam modò cum istis non etiam communicentur ipso crimine, propter quod excommunicatus

tio lata est, *dict. cap. quoniam multos. juncto. inter alia. hoc tit.*

IV. ignorantia, quae non sit crassa & supina vel affectata, sive *juris* sit, ut quia aliquis ignorat legem prohibentem communionem, sive *facti*, ut quia ignorat censuram latam vel contractam esse. V. demum propter necessitatem excusatur, qui alimenta sua, aut quaecunque necessaria, quae aliunde de facili habere non potest, ab excommunicato petit, vel ejus consortium evitare non potest, *d. c. si verè. 34. hoc tit.*

49 Utrum verò excusetur, qui cum excommunicato communicat ob solum timorem, diximus, *in Lib. I. tit. De his, quae vi, metusve causae sunt.* ubi etiam responsum affirmativum dedimus, si metus ipse gravis sit, nisi simul communicatio cum excommunicato petatur in contemptum Ecclesiae. Quod si nulla adsit communionis causa, vitandus est excommunicatus, et si excommunicatio sit publica & notoria, evitari debet publicè: privatim verò, si privatim tantum fuerit cognita, *c. cum non ab homine. 14. h. t.* Porro qui sine justa causa cum excommunicato communicat, quanvis de jure antiquorum Canonum eandem cum excommunicato, scilicet majorem excommunicationem videatur incurrisse, per *c. excommunicatos. 17. cum seqq. causâ. 11. q. 3.* postea tamen aliter constitutum & declaratum est per Pontifices, ut tantum illi incurrant, majorem excommunicationem, qui cum excommunicato, communicant, sive participant *in crimine*, hoc est, qui ipsi consilium, auxilium vel favorem praestant in illo delicto, propter quod excommunicatus est: hujusque excommunicationis absolutio ad eum pertinet, qui alteram excommunicationem tulit, ob quam ista contracta fuit, *c. nuper. 20. &c. si concubina. 55. h.*

tit. Alij verò, qui cum excommunicato communicant extra crimen, ut in aliquo commercio, colloquio, vel convivio, *in 1720. rem* tantum excommunicationem (quae solum privatim passivo usu seu perceptione Sacramentorum non alia communione fidelium, ut inferius dicemus) contrahunt, & ex plurium sententia peccatum tantum veniale committunt, nisi nimis frequens communicatio excommunicatum pertinaciter redderet, quo casu etiam nonnunquam mortalis culpa committitur.

Potest etiam aliquando Episcopus eos, *52* qui cum excommunicato nimis frequenter communicant sine justa causa, vel quorum communicatio nociva & suspecta timetur, per specialem sententiam majori excommunicatione innodare, dummodo id faciat tria monitione, vel (si periculum in mora sit) una pro tribus cum intervallo aliquot dierum praemissa, & insuper eos, qui monentur, nominatim facta ad valorem talis censurae expresse requiritur *in c. statuius. juncto. c. constitutionem. &c. statutum. h. t. in 6.*

Verum hodie ob communicationem cum iis, qui excommunicationem *juris* incurserunt, rarius *minor* excommunicatio contrahitur: quia in Concilio Constantiensi circa annum 1414. facta est quaedam *Constitutio*, postea à Martino V. edita (unde & *Extravagans Martini V.* vocatur) & à Leone X. in *Consilio Lateranensi* confirmata, quae incipit: *Ad evitanda scandala &c.* ubi prohibitio non communicandi cum excommunicatis ex parte fidelium innocentium generaliter sublata est, exceptis duobus casibus: nimirum *primo*, si excommunicatus publicè fuerit à suo Judice Ecclesiastico tanquam excommunicatus denunciatus & proclamatus. *Secundo* si quis ob sacrilegam manuum injectionem in

Xxx xxx 3 Cleri-

Clericum excommunicationem Canonis notorie incurrit, ut factum ejus nulla tergiversatione celari possit & nullo Juris suffragio excusari. In his ergo duobus casibus omnia illa locum habent, quæ hæcenus de evitacione excommunicatorum diximus.

54. Additur verò in eadem constitutione: *per hoc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos vel interdictos in aliquo subleuare, vel quomodolibet eis suffragari.* Quare per hanc Constitutionem ipsi censurati directè nullam gratiam consequuntur, nec sine peccato ultrò se ingerere communioni possunt, aut actus jurisdictionis, si iudices sint, exercere: nisi fuerint à fidelibus requisiti, in favorem quorum talis communicatio vel jurisdictionis exercitium cedat: quia major est prohibitio, ne excommunicati communicent cum fidelibus, quàm vice versà cum excommunicatis. *cap. illud. §. circa fin. de Clerico excommunicato ministrante.*

55. Ceterum iudex excommunicatus toleratus potest administrare partibus iustitiam, dispensare, absoluerè à censuris, & alia facere, quæ in commodum fidelium cedunt. Unde etiam dicendum est, iudicem excommunicatum ante denuntiationem toleratum hodie retinere exercitium jurisdictionis pro commo- & favore fidelium innocentium, qua de re Suar. *de Censuris disp. 14. sect. 2.*

56. Attamen post Concilium *Constantiense* celebratum fuit eodem sæculo circa annum 1435. Concilium *Basiliense*, quod etiam permisit communicationem cum excommunicatis ante denuntiationem: excepit verò non tantum percussores Clericorum, sicut Concilium *Constantiense* sed generaliter omnes, qui perevidentiam facti notoriam aliquam excommunicationem incurrisent. Ideoque non desunt, qui cum Syl-

vestro verbo. *Excommunicatio. §. 3. n. 1.* putent, hanc constitutionem *Basiliensem* tanquam Jus posterius derogans prioris verim circa omnes notorios excommunicatos, ut etiam hodie ante denuntiationem vitari debeant, observandum esse. Nihilominus Constitutio *Constantiensis* magister DD. & generali consuetudine recepta est, utpote à Martino V. & Leone X. confirmata: cum è contra acta Concilii *Basiliensis* à Sede Apostolica confirmata non sunt, imò revocata ab Eugenio IV. exceptis partibus quibusdam Constitutionibus circa causas beneficiales à Nicolao V. approbatis, inter quas non est illa de vitandis excommunicatis notoriis, sicut etiam refert *Lamman, de Excommunicatione. c. 4. n. 1.*

Mixta demùm, sive partim exteriori partim interiori communicatio est, quæ in exterioribus actionibus, vel ceremoniis consistens interiori ac spirituali fructum propria institutione continet, quò spectatus tam *activus*, quam *passivus*, ut *ablatio*, *missa* & perceptio sacramentorum, *sufragia*, quæ in sacrificio, aliisve ministeriis officii ad Deum pro universa Ecclesia funduntur, item satisfactiones Christi & Sanctorum, quæ ex communi Ecclesie thesauris per indulgentias fidelibus applicantur. Ergo communiōe etiam privatur excommunicatus, ut in primis sacramenta suscipere, vel administrare sine peccato mortali non possit; valent tamen suscepta vel administrata, excepto sacramento Penitentiae, quod ob censuram excommunicationis, nisi præmissa absolutione, invalidum redditur: nam respectu suscipientis quoad hoc Sacramentum est indispositio, quia non potest prius à peccatis quam à censuris absolvi; respectu verò administrantis est defectus jurisdictionis, quæ eodem per seculo

ram aufertur. In necessitate tamen vel mortis periculo administratio vel perceptio sacramentorum excommunicatis permittitur, quia hoc casu pia Mater Ecclesia, nolens mortem peccatoris, nullum censuram referavit; quin à quolibet sacerdote etiam excommunicato, quibuslibet censuratis & peccatoribus absolutio sacramentalis licite & valide impendi possit, *Trid. sess. 14. de Sacram. Pent. c. 7.* Deinde excommunicatus privatus omnibus Ecclesiarum suffragiis & indulgentiis, ut pro eo publice orare, vel sacrificare non valeat. Imò cum Missæ sacrificium aliæque Divina officia in Ecclesia celebrantur, excommunicatus interesse non debet, & si monitus non decesserit, novâ excommunicatione Papæ reservatâ afficitur. *in Clement. graviss. 2. h. t. postestque operâ aliorum fidelium de Ecclesia violenter expelli, arg. c. ventens. 16. h. t. & Clerici scienter recipientes excommunicatos ad Divina officia majorem excommunicationem incurrunt. c. significavit. 18. hoc tit. alii verò Laici simul in Ecclesia existentes, si excommunicatus exire nolit, vel expelli non possit, tenetur ab eo discedere, & sacerdos, qui necdum Canonem Missæ incepit, Divinum officium intermittere: quia cum excommunicato in oratione communicare prohibitum est. c. nuper. 29. & c. respons. 43. h. t. non tamen sub pena majoris excommunicationis, nisi in illo casu, quo Clerici scienter & voluntarie recipiunt excommunicatum ad Divinum officium. Concoctiones verò audire, vel privatim in Ecclesia orare, quando non celebrantur Divina officia, nec alii fideles conveniunt ad communem orationem, non prohibetur excommunicatis. *dict. c. respons.* Quod si excommunicatus sit Clericus, qui ratione Ordinum vel beneficii tenetur ad horas Canonicas, non deobligatur, quin eas etiam durante excommunicatione privatim per-*

solvere teneatur, ne ex suo delicto commodum reportet. *Panorm. in c. 2. de Clerico excommunicato. Suarez. de Censuris disp. 12. sect. 1. & 2.*

Præterea excommunicato hæc mixta & spiritualis communicatio cum fidelibus, 60
omnèque Divinum Officium publicum ac exercitium Ecclesiastici muneris prohibitum est, ideo etiam ad omne beneficium inhabilis & incapax redditur, ut ejus presentatio, institutio, electio vel confirmatio ipso jure invalida censeatur, nec beneficium vel dignitatem tutâ conscientia retinere possit. *c. postulasti. 7. & c. ubi. de Clerico excommunicato.* Si verò excommunicatio post beneficium semel legitime adeptum supervenerit, non propterea illo beneficio privatur excommunicatus. Licet autem fructus beneficiales tali excommunicato subtrahi possint, ut tanto magis ad satisfactionem & absolutionem petendam urgeatur, *c. pastoralis. 53. §. verum. de Appellat. probabilius tamen & verbis cit. c. pastoralis.* 61
conformius est, hos fructus non amitti ipso jure propter solam censuram, sed primum per sententiam judicis, sicut docet Gloss. *in d. §. verum. in V. subtrahantur.* nisi fructus specialiter dentur propter certum Officium Divinum vel Ministerium, quod excommunicatus tempore excommunicationis per se vel per alterum nequeat adimplere. *Quæres, an hodie per Concilium Constantiense Extravagantem Martini V.* 62
circa istam mixtam communionem aliquid immutatum sit? *¶.* Ex communi & recepta DD. sententia per *cit. Extrav.* non tantum in profanis, sed etiam in spiritualibus concessam esse communicationem cum excommunicatis, qui denunciati aut notorii Clericorum percussores non fuerint: ut proinde fideles etiam ab excommunicatis sacerdotibus nondum denunciatis sacra petere, & reci-

& recipere possint. Quod tamen ita temperandum erit, ut procedat, si quis rationabiliter existimet & praesumat sacerdotem excommunicatum per contritionem à peccato recessisse, & paratum esse ad absolutionem petendam, quamvis eam necdum obtinuerit: alias enim, si quis sciat, vel moraliter credere & intelligere possit excommunicatum in contumacia & peccato persistere, non licebit extra casum necessitatis ab eo sacramenta petere, & ei ita occasionem ad sacrilegè ministrandum offerre &c. Volunt quoque non pauci DD. tunc demum rectè peti sacramenta ab excommunicato, si alius non adsit, nullà censurà innodatus, qui aequè faciliter & utiliter administrare valeat, ut videre est apud Suar. *de Censur. disp. 11. sect. 4. n. 10.* & Sanch. *de Matr. lib. 7. disp. 9. n. 7.* Licet verò ipse Sanch. *cit. loco. n. 8.* probabilius censeat, ex vi Constitutionis Constantiensis generaliter loquentis indifferenter sine qualibet necessitate ab excommunicatis peti posse sacramenta: prior tamen sententia magis tuta & verior videtur, non quidem ex illa ratione, quam aliqui assignant, quòd petens sacramenta ab excommunicato cooperetur ipsius peccato, & ad peccatum invitet eum: quia negari potest suppositum, quòd excommunicatus administrando sacramenta peccet, si prius per contritionem se à culpa purgaverit, & à contumacia recesserit, fueritque à fidelibus requisitus, cum ad requisitionem fidelium non denegetur excommunicatis in sacris & profanis cum iisdem fidelibus communio; non, inquam, hæc ratio convincens est, sed potius ratio indecentiæ, scandali & contemptus censurarum ordinariè consequens, si excommunicatis & ab Ecclesia præcisus sine omni necessitate ad cuiuslibet requisitionem sacramentorum administratio concedatur: quod utique non fuit

intentio Concilij Constantiensis. In vobis leges interpretanda sunt, ut non *intendat verbis, sed verba intentioni referantur, c. secundo requirit. 41. de Appellationibus. l. scire leges. 17. ff. de Legibus.* Item ut ab excommunicato iure petantur sacramenta, non requiritur necessitas extrema, ut si quis moribundus petat baptismum vel absolutionem, sed etiam communis, vel magna utilitas sufficit, maxime circa pœdichum, quia alias obligatus est ad sacramenta fidelibus ministranda, ut si die festo pœdichiani missa carere deberent, siinger petat Eucharistiam.

Notandum autem semper dico, excommunicatos non denunciatos communicatos posse in spiritualibus cum fidelibus, si ab eis fuerint requisiti; quia ut superius dictum per Concilium Constantiense ipsi excommunicatis directè nulla gratia facta est, ab quoque non requisiti sacramentorum administrationi, vel alteri fidelium communicato nullatenus ingerere possunt, absque peccato gravi mortali, si de spiritualibus & administratione sacramentorum loquamur, nec beneficium aliquod Ecclesiasticum valide recipere, tamen denunciati non sunt. *c. p. p. 1. 7. & ibi Barb. n. 7. de Clerico excommunicato.* Alia est questio, an & quomodo sacerdos vel Clericus excommunicatus ministrans vel ministrans in Divino Officio irregularis, & quid hodie post Concilium Constantiense? *De Jure Commun. Clericum excommunicatum, suspensum, vel interdicitum, vel in loco interdicio celebrantem, vel in Divinis Officiis ministrantem contrahere irregularitatem, à qua non potest nisi per summum Pontificem absolvi, c. 1. Sem. & re iudicata. in 6. cap. si quis. h. 1. in 6.* Et quamvis hi duo textus non quantur in specie de censura excommunicati-

tionis, sed tantum suspensionis, & interdicti, ac in tit. *de Clerico Excommunicato*, excommunicati ministrantes, si incorrigibiles fuerint, per sententiam jubeantur deponi, & nihil ibi de irregularitate ipso jure contracta dicatur: nihilominus unanimes est omnium DD. sententia idem quod in suspensione & interdicto, multo magis in excommunicatione majore procedere, quia excommunicatio major in se complectitur suspensionem & interdictum personale, qui enim excommunicatus est, ab officio quoque spirituali hoc ipso suspensus & interdictus est, & semper gravior culpa reputatur excommunicatum ab Ecclesia præcibus, quam suspensum ministrare. Idque satis confirmatur ex *c. si quis. 7. causa 11. q. 3.* & clarius ex *c. ult. de Clerico excommunicato*, ubi Pontifex dicit, quod ligatus minori excommunicatione, si celebret, non incurrat irregularitatem: ergo manifeste colligitur, aliud esse de celebrante in majore excommunicatione, quod irregularitatem incurrat.

66 *Dico autem, Clericum celebrantem vel in Divino Officio ministrantem fieri irregularem: quia tantum actus ordinis sub hac poena prohibiti sunt, non item actus jurisdictionis, vel alij Ecclesiastici, quamvis etiam illi durante censura illicite exercentur. Non ergo erit irregularis Episcopus, qui excommunicatus beneficium confert, causas judiciales audit, &c. beneficiatus, qui fructus beneficij percipit, Parochus, qui matrimonio assistit absque solemnibus & sacerdotali benedictione: quia in matrimonio Parochus non requiritur tanquam Minister, sed tanquam testis excellens, Zoëf. ad tit. de Clerico excommunicato. n. 16. Excusantur quoque ab irregularitate, quorum celebratio culpabilis non est: quia hæc irregularitas est poena magna, quæ non nisi ob gravem culpam infligenda; ut qui in casu necessitatis,*

& periculo mortis constitutus Sacramenta ministrat; qui censuram occultam habentes celebrationem sine infamia omittere nequeunt; qui censuram latam ignorant, & probabiliter etiam, qui de ea rationabiliter dubitant: nam licet in dubio tutior via sit tenenda, ut potius à celebratione abstinere deberet dubitans, non tamen poena irregularitatis à Canonibus in illos lata, qui scienter post excommunicationem celebrant, videtur ad dubitantes extendenda, cum poenæ sint strictæ interpretationis, optimus textus in *c. illud. 5. de Clerico excommunicato*. Quod si irregularitas contracta per celebrationem vel ministracionem non fuerit notoria, sed occulta, hodie post Trident. *sess. 24. de Reformat. cap. 6.* etiam Episcopo dispensatio conceditur.

Porro post Concilium Constantiense, si 68 Clericus non requisitus ultra se ingesserit Divinis Officiis, contrahit irregularitatem, sicut prius; quia ut superius dictum, ipsis excommunicatis nulla gratia facta est. Secus autem si à fidelibus iusta de causâ requisitus fuerit: tunc enim extra culpam, consequenter & irregularitatis poenam est. Si dubitaretur, an adsuerit sufficiens causa ad celebrationem, postquam celebrans fuit à fidelibus requisitus, crederem, eum probabiliter ab irregularitate excusari posse propter auctoritatem Sanch. superius citati & aliorum asecularum, qui solam requisitionem sine iusta causa ad celebrationem & evitacionem irregularitatis sufficere putant. Etenim ad præcavendum peccatum ab initio quidem tutior via tenenda est, post actum verò patrati ad minuendam poenam favorabilior sententia nonnunquam est recipienda, teste Covar. in princip. *Relict. Clement. si furiosus de Homicidio. n. 9.*

Hactenus de principalioribus effectibus 69 majoris excommunicationis dictum. Minoris

ris excommunicationis is effectus est precipuus, quod privet usu *passivo* Sacramentorum, & eā ligatus sine peccato (quod DD. communiter mortale censent tanquam contra prohibitionem in re gravi) non possit ante absolutionem aliquod Sacramentum percipere, neque matrimonium contrahere, quia & ipsum Sacramentum est. Usu autem *activo* seu collatione Sacramentorum minor excommunicatio directè non privat, neque irregularis efficitur, qui eadem ligatus celebrat, vel Sacramenta administrat. *c. ult. de Clerico excommunicato.* Quia tamen aliqua saltem irreverentia censetur, excommunicatione minori ligatum sine rationabili causa Sacramenta dispensare, priusquam absolutionem impetret, ideo propter hanc irreverentiam, quamvis non ad eodè magnum peccatum, saltem veniale committere conferentem Sacramenta, magis communiter DD. & Interpr. *dict. cap. fin.* concludunt per illa verba in *eodem c.* posita, peccat autem conferendo Sacramenta &c. Videantur cit. apud Barb. in *eod. cap. ult. n. 6.*

70 Ex hoc autem principaliori effectu minoris excommunicationis alius quasi subordinatus consequitur, quod nimirum hęc censurā ligatus non possit eligi vel assumi ad aliquam dignitatem, vel ecclesiasticam præbendam: eodè quod beneficiati præsertim Sacerdotes debeant suscipere Sacramenta; talis autem excommunicatus fit à susceptione Sacramentorum remotus, ideoque scienter facta electio minore excommunicatione ligati de Jure irritanda est. Eligere tamen vel conferre beneficia non prohibetur: quia minor excommunicatio non privat communione fidelium vel jurisdictione. *d. c. ult. & c. de illa. 39. de Electione.* qua de re in *Lib. 1. in tit. de Electione* tractari solet.

71 Cæterum excommunicatio minor incurritur, si quis in casu prohibito cum excom-

municato scienter communicat, ut dictum superius; Jure verò antiquorum Canonum minor excommunicatio etiam celebrare, quæ alicui per sententiam interdictam quædam particulares tantum quosdam effectus, præsertim à communione altaris ad certum tempus removebatur *cap. ult. in causa. 3. q. 4.*

Absolvere ab hac censura quoad forum terrenum potest quisvis legitimus Conciliarius: quoad effectus fori externi & competentem electionem ac beneficiorum ordinatum Judex Ecclesiasticus. Plura de absolutione excommunicatione etiam ab ea, quæ non recussione Clerici incurritur & generaliter ab aliis censuris tradem⁹ inferius in *ult. tit.*

§. III.
De Suspensione & Interdicto.

SUMMARIUM.

- 73. Quid sit suspensio.
- 74. Dividitur in suspensionem ab officio & ab officio & a beneficio.
- 75. Suspensio ab officio per se non continet suspensionem a beneficio, & contra, hinc utitur utriusque.
- 76. Nec suspensio ab Ordine est suspensio à jurisdictione.
- 77. Suspensio simpliciter ab Officio ab Ordine est revocatio suspensio censuræ.
- 78. Suspensio a beneficio per se non continet suspensionem a beneficio, sed tamen perdit beneficium irregulari, sed tamen perdit beneficium.
- 79. Et si in dubio Episcopus suspendens a beneficio sciatur suspendere a beneficio tantum si in casu, potest tamen suspendere etiam a beneficio alibi obtento.
- 80. Clericus ab Ordine vel Officio suspensus non pro tali est habendus.
- 81. Quid sit interdictum Ecclesiasticum, & quomodo differat ab excommunicatione.
- 82. Omnis definitio in Jure particulari.
- 83. Interdictum aliud locale, aliud personale, & quomodo differat.
- 84. Interdictum locale continet in se personalem, & personalem interdictum adertur.
- 85. Interdictio populo non est interdictum Clerico.

ENGEL

- 86. Quomodo in interdictione locali possint comprehendi innocentes.
- 87. Innocentes non nunquam sentire possunt damnum sine culpa, sed non sine causa.
- 88. Quare magis subinde interdictum feratur contra omnes quam excommunicatio contra singulos.
- 89. Referuntur quidam casus, in quibus ferri solet interdictum Ecclesiasticum.
- 90. Quomodo ipso Jure incurritur interdictum, requiritur tamen sententia declaratoria Judicis Ecclesiastici.
- 91. In causa debiti pecuniarii sine licentia Papa interdictionem ferri non potest: licet aliat non requiratur.
- 92. Quomodo Divina Officia hodie tempore interdicti generales celebrare liceat.
- 93. Quorum sacramentorum administratio tempore interdicti sit permissa.
- 94. Matrimonium si interdicti generalis & localis non censetur prohibendum, bene tamen interdictis specialiter & personaliter.
- 95. Quam tempore interdicti prebentur sepultura Ecclesiastica.
- 96. Interdicti si in loco sacro illicitè sepeliuntur, exhumari tamen non debent, si vero est de excommunicatis.
- 97. Religiosi ex speciali privilegio etiam in loco interdicto sepeliri possunt.
- 98. Pœna Clericorum interdictum Divinorum celebratione Violantium est irregularitas.
- 99. Quid sit interdictum ingressus in Ecclesiam, & quem effectum habeat.
- 100. Pœna doctorem temporalium & aliorum interdictum Violantium.
- 101. Quomodo Cessatio à Divinis differat ab interdictione: & quod per eam non prohibeatur sepultura Ecclesiastica.
- 102. Qui cessationem possint indicare.

73. **Suspensio** est censura prohibens Ecclesiasticos uti suis jurisdictionibus, & Juribus Ecclesiasticis: etenim hæc censura, cum non priveat communionem fidelium, Sacramentorum perceptione, sed functionibus Ecclesiasticis, proprie tantum Clericos & Ecclesiasticos afficit.

74. *Dividitur suspensio in suspensionem ab*

officio, quâ Clerico executione suorum ordinum, vel aliarum functionum, quæ ipsi ratione Ordinis, aut muneris Ecclesiastici incumbunt, interdicitur: & in suspensionem à beneficio, quâ fructus sui beneficii percipere prohibetur. Utraque subdividitur in totalem & partialem. Totalis est, quâ quis ab omni prorsus officio vel perceptione omnium omnino fructuum suspenditur. Partialis autem, quâ unus spiritualis actus officij prohibetur, ut si Episcopus à collatione ordinum & beneficiorum, sacerdos ab exceptione confessionum suspendatur, vel si beneficiato tertia vel quarta pars fructuum subtrahatur.

Porro censura suspensionis tanquam poena est strictæ interpretationis *c. odia. de R. I. in 6. l. penult. ff. de Pœnis.* & ideo suspensio ab officio per se non includit suspensionem à beneficio, nec vice versâ, ut satis aperte colligitur ex *c. inter solliciti uditores. 10. de Purgatione Canonica,* & docet Navar. in *Manual. Confessorum. c. 27. n. 160.* Suar. *de Censuris. disp. 26. sect. 3. n. 4.* nisi suspensio ab officio esset perpetua, & in effectu depositio, tunc enim saltem per sententiam totaliter depositus, vel suspensus privandus beneficio esset, quia cum beneficium detur propter officium & functiones Ecclesiasticas, qui in perpetuum officio privatus est, merito etiam beneficium amittere debet *Gloss. ad princip. q. 3. causâ. 1. verb. annexa.* ita tamen, ut depositus saltem alimenta ab Ecclesia habeat, ne in opprobrium ordinis Clericalis mendicare cogatur, saltem quamdiu non apparet de ejusdem incorrigibilitate & perseverantia in contumacia, sicut tradit *Gloss. in cap. studeat. 30. in V. & sui. dist. 50. Panor. in cap. pastor alie. 53. l. verum. de Appellationibus, num. 16.* Item si fructus beneficii præcisè percipiuntur propter singulos actus officij, ut propter

pter celebrationem Missarum certarum, ob presentias in Choro &c. tunc qui tale officium per se vel per substitutum implere nequit, ex consequenti etiam fructus beneficii lucrari non potest.

- 76 Propterea ob strictam poenaliu[m] interpretationem suspensus ab ordine non censetur suspensus à Jurisdictione Ecclesiastica, quam ut Judex exercet, & cum ordine sacro necessario connexa non est. Et è converso suspensus à Jurisdictione potest ea facere, quæ merè Ordinis sunt, ut celebrare, in altari ministrari &c. suspensus autem simpliciter ab Officio censetur suspensus tam ab Ordine, quam Jurisdictione, qui officium utrumque complectitur. Suarez. *cit. loco scilicet. 4.*
- 77

Quòd si suspensus ab officio se eidem culpabiliter ingesserit, irregularitatem contrahit. *c. 1. de Sent. & re judicata in 6.* secundum ea, quæ ad finem prioris §. de excommunicato celebrante, vel in Divinis ministrante diximus: nam quæ ibidem circa excommunicatos attentà etiam Constitutione Concilii Constantiensis tradita sunt, ad suspensos ab officio quoque pertinent.

- 78 At verò suspensus à beneficio, si eidem se ingerat, & fructus percipiat, non efficitur quidem irregularis, ex communi tamen sententia beneficium perdit ipso jure *c. cupientes, 16. §. ceterum. de Electione in 6.* Solet proinde suspensus ab officio dari œconomus, qui redditus colligat, & eosdem jussu Episcopi pijs causis applicet, alimenta tamen necessaria beneficiato tribuat. Si Clericus habeat beneficia in diversis Diocesis, & ab uno Episcopo suspendatur à beneficiis, tunc hæc sententia suspensionis simpliciter prolata in dubio intelligitur tantum de beneficiis in illius Episcopi Diocesi obtentis, quia sententia poenalis non est extendenda, sed nihil impedit, quin Episco-

pus possit Clericum suspendere etiam à beneficiis alibi obtentis, *arg. c. postulasti. de Foro compet. si ab Officio vel Ordine suspensus fuerit, Clericus etiam alibi parali habendus erit, donec absolutionem impetnaverit, non obstantè, quòd extra territorium jus dicenti impunè non parcat. l. fin. ff. de Jurisdic. quia hæc regula procedit in statuto, quòd non ligat extra territorium. c. 2. de Constitut. in 6. non verò in sententia particulari, quæ officii substitutum etiam extra territorium. Gloss. & Peñor. in d. c. pastorali. §. verum. de appellat. prout in simili notatus in articulo uno loco & prohibitus postulare, etiam alibi infamis & prohibitus intelligitur. l. ex ea. g. ff. de Postulando.*

An autem & quatenus suspensus incursit juris eligendi vel beneficiorum, ad *de Electione* remittimus.

De Interdicto.

Interdictum Ecclesiasticum ab interdicendo seu prohibendo sic dictum, dicitur Silvest. *Interdictum num. 2.* quod est *separatio à Jure vel à Judice facta à causa sacramentis & omnibus Divinis Officiis Ecclesiastica sepultura. c. non est. de Sponsalibus. &c. quòd in c. 11. de litem. & remission.* Hæc quidem interpretatio, si verba præcisè spectentur, etiam excommunicationi conveniri videtur, quia tamen differt excommunicatio ab interdicto, quòd excommunicatio separat à Divinis propter denegatam communionem fidelium cum alijs fidelibus in sacris & profanis; at verò interdictum non subtrahit aut denegat directè communionem fidelium, sed tantum Divinorum dispensationem sive participationem. Item interdictum ferri potest in locum vel communionem, ut comprehendat nocentes cum innocentibus, excommunicatio autem tantum in certa

in certas & determinatas personas nocentes. *c. Romana. s. hoc tit. in 6.* Quare pleni-
us fortassis definiri posset *interdictum*,
quod sit censura in locum vel personas lata,
prohibens sacramenta quadam, Divina Offi-
cia, & sepulturam interdictis ministrari.

82 Non est tamen in Jure circa definitiones
magna sollicitudo ponenda, quia materia ju-
ridica propter sui amplitudinem & casuum
diversitatem non patiuntur tam exactas de-
finitiones: unde & omnis definitio in Jure
periculosa dicitur. *l. omnis definitio. 202. ff.
de R. J.*

83 *Dividitur* interdictum in *locale* & *per-
sonale*. *Locale* est, quod directè afficit cer-
tum locum, in quo Divina Officia prohibe-
ntur. *Personale* verò, quod directè in
personas profertur, quibus Sacramenta de-
negantur. Utrumque subdividitur in *ge-
nerale* & *speciale*. *Interdictum locale
generale* est, quo locus à pluribus com-
muniter inhabitatus interdicitur, ut reg-
num, civitas, castrum, &c. *locale speciale*
est, quo particularis locus sacer v. g. certa
capella & Ecclesia afficitur. Et quidem in-
terdicto *locali generali* civitatis, castri aut
oppidi, &c. etiam suburbia & continentia
adificia, quamvis propriis muris sint deter-
minata & distincta, comprehenduntur, ne
facile eludatur interdictum, si prohibitis
Divinis Officiis in civitate, populus pro iis
audiendis ad suburbia exiret. Item in inter-
dicto *locali speciali* interdicta Ecclesiâ cen-
setur etiam interdictum cæmeterium, vel ca-
pella vicina; sed tamen in his non sufficit,
ut cæmeterium vel capella vicina sit Eccle-
sia, sed requiretur, ut contigua & morali-
ter non segregata. *c. si civitas. 17. hoc tit.
in 6.* *Interdictum personale generale* est,
quod fertur directè in ipsos homines scilicet
communitatem, collegium, populum, &c.
& propterea locus ipse vel Ecclesie in tali
loco existentes non sunt interdicta, quin

ibidem possint Divina officia celebrari, atq;
etiam ad ea admitti peregrini, viatores, &
omnes alij habitatores loci, qui non sunt
membra communitatis interdictæ, vel qui
ex post facto per mutationem domicilij aut
alio modo membra esse desierunt: dum-
modo ab his Divinis Officijs sine tumultu
publico per occlusionem januarum, aut si-
milibus medijs possint ipsi interdicti arceri. 84
Deinde qui interdicto *personali*, quamvis
generali, affecti sunt, non possunt etiam
ut singuli nec in loco proprio, nec in alieno
divina audire. In interdicto autem *locali
generali*, qui culpabiles non sunt, nec inter-
dicto causam dederunt per auxilium, consili-
um aut favorem suum (nam interdictum *lo-
cale* continet in se *personale* circa eos, pro-
pter quorum delictum vel cooperationem ad
delictum interdictum positum est) possunt
licet extra locum interdictum Divina audi-
re. *c. si sententia. 16. h. t. in 6.*

85 Sed & istud notabile est, quod interdi-
cto populo alicujus civitatis non intelligatur
interdictus Clerus, nec vice versâ interdi-
cto Clero populus. *d. c. si sententia.* Est quo-
que communis DD. sententia, quod inter-
dicti Religiosi, nisi de mente interdicens
aliud appareat: quamvis enim Religiosi per
susceptionem ordinum etiam transeant ad
Clericatum & sint Clerici. *c. legi epistolam,
30. causa 16. q. 1.* quia tamen communi ho-
minum acceptione nomine Cleri intelli-
guntur Clerici seculares, hinc est, quod
in materia odiosa & penali termini se-
cundum communem significationem acci-
piendi sint, & non facile ad talem interpre-
tationem deveniendum, ex qua civitas o-
mni prorsus Divino Officio tam apud se-
culares Clericos, quam apud Regulares ca-
rere debeat. Tamb. *de Jure Abbatum. ro.
2. disp. 16. q. 5. num. 5.*

Interdictum personale speciale, sive *par-
ticulare* est, quod fertur non in communi-

Yyy yyy }

tatem

tatem, quatenus communitas est, sed in singulares personas unam vel plures propter earum delictum, vel culpam, sive deinde exprimantur illarum personarum nomina, sive in genere dicatur, quod singuli in tali negotio culpabiles inreducti sint.

86 Durum forte videbitur ex haecenus dictis, quod in interdictione generali locali vel personali etiam innocentes comprehendantur, cum tam graves poenae non nisi auctores delictorum tenere debeant. *l. finimus. 22. Cod. de Penis.* Dicendum est tamen innocentes per interdictionem generalem non puniri directe, sed tantum sentire damnum per accidens, quatenus & quamdiu in loco vel communitate interdicta versantur: si enim directe punirentur vel afficerentur interdictione, sicut ipsi culpabiles, tunc ne quidem extra locum interdictionem Divina audire possent, quod tamen fecus est, juxta *d. c. si sententia. h. t. in 6.*

87 Saepius autem innocentes sentire posse damnum sine culpa quidem, sed non sine causa, patet ex *c. quoniam. 5. vers. si autem de carnali. Ut lite non constat a l. quisquis. 1. §. 1. Cod. Ad leg. Jul. majestatis.* Item exemplo justis belli, in quo multi innocentes pereunt, qui ad tale bellum culpam non posuerunt, quod per accidens contingit, quia scilicet aliter finis belli justis obtineri non potest. Ita enim accidit in interdictione generali, quod solet poni ob publicam aliquam & gravem causam, quando scilicet Rectores principales aut potiores alicujus loci vel communitatis sunt culpa obnoxii, & nolunt pro eo satisfacere.

88 Sed inquis, quare non potius ipsi delinquentes excommunicantur, quam ut totus locus, vel communitas interdiciatur. *re.* Id fieri, vel quia incerti sunt culpabiles, & si in genere ferretur excommunicatio contra singulos, qui fuerint culpabiles, plerique con-

temnerent talem censuram, quia non crederent se culpabiles, vel diversas excusationes in peccatis quaerere; vel quia licet non & potentes, qui fortassis non curarent excommunicationem suam petere, debent magis curare interdictionem generalem, ut populus propter eorum culpam interdictione factus contra eos exasperetur.

In specie autem casus & casus, in quibus ipso jure statuitur interdictionem, enumerat Sylvester. *V. Interdictionem. 4.* Ut si civitas det auxilium, vel consilium, ut capitur Cardinalis vel Episcopus, aut in loco in aliquo loco detineatur. *c. felix. de Penis in 6. Clem. si quis suadente. c. de Interdictione. tit. de Penis.* si Ecclesiastici contra immunitatem suam a secularibus Magistris realibus, vel personalibus oneribus graventur. *c. quanquam. 4. de Consue. in 6. In presertim contra Ecclesiasticos concedantur, nec intra mensem relaxentur. c. an de Interdictione. in 6. & plures alij casus, qui apud auctores videri possunt. Interim regulam in casibus, quibus ipso jure ponitur interdictionem, necesse est, ut accedat cognitio, ut claratio iudicis ecclesiastici; tum ut legitime constet, an delictum sit tale & reatum tractatum, quod interdictionem secundum se, quantum ad excommunicationem in Divinis requirens denuntiationem, loquatur non tantum de excommunicatis, sed etiam interdictis & interdictis.*

Sed & illud notabile, quod in *extremis provis. 2. h. t. inter Comm. prohibentur* ne propter pecuniarium debitum sine specialia, & expressa licentia Papae Provincia Civitas, Castrum, villa, locus vel territorium interdictione supponatur. Quod verum de licentia Papae dicitur, in hoc speciali casu locum habet. Ceterum autem interdictionem etiam sine licentia Papae ponere possunt iudices ordinarii ecclesiastici, quoniam

ENGEL

III

aliàs jus ferendi censuras competit, dummodo iustitia causæ adit, & monitiones debite præmittantur.

Porro ad effectum *interdicti* quod attinet, sciendum est, olim imprimis Missas, & omnia divina officia in singulis Ecclesijs loci *interdicti* prohibita fuisse, quod tamen deinde Bonifacius VIII. in *alma mater. 24. vers. adjicimus. h. t. in 6.* ita limitavit, ut tempore *interdicti* (quod DD. communiter de *interdicto locali generali* intelligunt, non verò de speciali alicujus Ecclesiæ, quia aliàs hoc *interdictum speciale* redderetur prorsus sine effectu) singulis diebus in Ecclesijs & Monasterijs Missæ celebrentur, & alia Divina Officia dicantur, sicut prius, submissa tamen voce, januis clausis, ac excommunicationis & *interdicti* expulsis, campanis etiam non pulsatis, quibus Divinis Officijs Canonici & Clerici, non autem reliqui de populo interesse debeant. In festivitibus autem Natalis Domini, Paschæ, ac Pentecostes (quod DD. probabiliter ad totum triduum istorum festorum extendunt) & assumptionis Virginis gloriosæ (quibus Martinus V. addidit festum Corporis Christi cum Octava) pulsantur campanæ, & januis apertis, altâ voce Divina Officia solemniter celebrentur, excommunicationis prorsus exclusis, sed *interdictis* admissis, quibus ob reverentiam harum solemnitatum præfatis diebus participatio Divinorum conceditur: sic tamen, ut illi, propter quorum excessum *interdictum* est positum, alteri, in quo celebrantur Divina, non appropinquent.

Alter effectus *interdicti* est, quòd regulariter prohibeatur sacramentorum administratio & participatio, nisi specialiter quædam Sacramenta in Jure excepta sint. Excipitur autè in *interdicto generali* (& probabiliter etiam *locali speciali* teste Sylvestro in *V. Interdictum. 5. num. 9.*) Baptismus &

Confirmatio. *c. responsio. 43. h. t. & c. quoniam. 19. eod. in 6.* item Pœnitentia & absolutio à peccatis, quæ non tantum ægris, sed etiam sanis tempore *interdicti* ministrari potest; dummodò excommunicati non sint, vel propter eorum culpam *interdictum* non sit positum. Priori enim casu non recipiuntur ad pœnitentiam, nisi prius fuerint absoluti à censura, nec posteriori culpabiles in *interdicto*, nisi pro culpis suis prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam cautionem præstiterint, quamvis ab ipsa *interdicti* censura necdum absoluti sint. *d. c. alma mater.* Eucharistia quoque saltem in mortis articulo conceditur. *c. permittimus. 57. h. t. & in festis supra nominatis,* propter illa verba in *d. c. alma mater.* posita, *præfatis diebus participationem permittimus Divinorum & c.* quæ verba in favorem animarum latius interpretanda sunt, ut non tantum auditionem Divinorum, sed & participationem sacræ Communionis comprehendant.

Matrimonium etiam tempore *interdicti* excommunicati DD. sententia non creditur esse prohibitum, præsertim si fiat absque solenni copulatione & benedictione in Ecclesia: quia illa tantum sacramenta censentur esse prohibita, quæ ab Ecclesia dispensantur: Sacramentum autem Matrimonij ipsi contrahentes sibi ministrant, & Parochus in eo non tanquam Minister, sed potius testis reputatur. Pan. in *c. non est vobis. 11. de sponsalibus. num. 8. & Nav. d. n. 9.* sed hoc in *interdicto locali*, vel *personali generali*. *Interdicto autem speciali personali* videatur probabilis, eos, qui ex sua culpa specialiter *interdicti* sunt, non posse durante hoc *interdicto* licite (sed tamen valide) matrimonium contrahere: quia generaliter ab omnium sacramentorum perceptione prohibiti sunt, non secus ac mi-

nore excommunicatione ligati, de quibus satis conveniunt DD. quòd matrimonium nequeant contrahere; atque ita conciliari posse existimo diversos auctores, quorum aliqui matrimonium tempore interdicti concedunt, alij negant. Putat quoque Cov. in *Relect. c. alma mater. h. r. in 6. p. 2. §. 2. sub n. 7.* circa solemnitatem & benedictionem matrimonialem faciendam tempore interdicti observari posse constitutionem. *c. alma mat.* ut scilicet ad instar aliorum Divinorum Officiorum fiat januis clausis, vel etiam apertis in festis ibidem memoratis.

95 Tertius effectus interdicti est, quòd in eo decedentes priventur ecclesiastica sepultura. *c. quod in te. 11. de Penitent. & remission.* In interdicto tamen *locali generali*, qui specialiter ex sua culpa interdicti non fuerint, non poterunt quidem sepeliri in loco interdicto, sed poterunt ad alium locum sacrum non interdictum transferri, arg. *c. si sententia. 10. h. r. in 6.* Quòd si contingat contra prohibitionem Juris aliquem interdictum sepeliri in loco sacro, non erit is extrahendus: quia hoc non habetur in Jure statutum: & licet aliud sit de excommunicatis, ut illi denuò exhumari, & e loco sacro ejici debeant. *c. sacris. 12. de Sepulchris.* Nihilominus hæc tam severa poena non ad alium casum in Jure non expressum est extendenda, & specialis ratio est circa excommunicationem, quòd ea ex sua natura separet excommunicatum à reliquorum fidelium consortio, quòd secus est in interdicto, ut superius etiam tradidimus. Imò etiam illa corpora interdictorum, quæ tempore interdicti extra locum sacrum sepulta sunt, sublatà censurà ad locum sacrum referenda esse, si id commodè fieri possit, docent communiter Auctores Nav. in *Manuali confessor. c. 27. sub. n. 176.*

97 Præterea Clerici & Religiosi, qui interdi-

ctum servarunt, speciale privilegium habent, ut in loco etiam interdicto, absque pullatione tamen campanarum, sepeliri possint, *d. c. quod in te.*

Quartus effectus est, quòd violenter interdictum poenas Juris incurrant, & *in primis* quidem Clerici personaliter interdicti, vel in loco interdicto celebrantes, aut alium sui ordinis exercentes, irregularis efficiuntur, à qua irregularitate tantum per summum Pontificem absolvi possunt. *c. in quo. 18. §. is vero. h. r. in 6.* Et quòd hæc poenam irregularitatis interdicto personalitè est interdictum *ingressus in Ecclesiam*, per quod aliquis prohibetur in Ecclesia Divina celebrare vel audire. *c. 11. c. 11. d. loc. n. 170.* Cujus interdicti frequens est mentio in Jure, ut in *c. Romana. c. 11. de Censibus. in 6. c. present. 9. de Offic. ordinar. in 6. in Trid. Sess. 6. de Refor. c. 1. ac pluribus alijs locis, & plerumque in Jure solet Prælati Ecclesiasticis propter eorum culpas, cum sit mitior censura, quam excommunicatio vel suspensio ab officio, ne per eam impediatur Prælati in alijs spiritualibus & temporalibus suam jurisdictionem exercere.*

Secundò domini temporales, qui committunt Clericos in loco interdicto celebrare, & ipsi quoque interdicti, qui jussu recedunt exire de templo, excommunicationem Pontifici reservatam incurrun, *Clem. 2. h. r.*

Tertio quoque excommunicationem non tamen reservatam incurrun, qui interdictum in loco sacro, vel alios in loco interdicto inenter sepelire præsumpserint, *Clem. 1. de Sepulchris.*

Quartò in Religiosos etiam tam ex-

ENGEL

pros, quam non exemptos excommunicatio (quæ pariter non legitur reservata) lata est in *Clem. 1. h. t.* si interdictum à Pontifice vel aliis ordinariis latum violârunt interdîctos ad divina officia admittendo.

101. *Interdicti* quandam similitudinem gerit *cessatio à Divinis*, quæ tamen non est propriè censura, sed potius ipsum factum, quo suspenduntur organa Divinæ laudis, & ab ipsis Divinis Officiis cessatur propter gravem aliquam injuriam Ecclesiæ illatam, ut injuriantes respiciant; & quod deliquerunt, emendent. Differt propterea etiam quoad effectum ab *interdicto*, quòd *cessatio* non afficiat personas, sed tantum locum, & sic extra locum, in quo à Divinis cessatum est, liceat cuilibet Divina audire, neque Clericus irregularis efficiatur, si in ipso loco cessationis Divina celebraverit, quamvis id sine gravi peccato facere non possit, imò etiam excommunicatio in violatores cessationis extendatur in *d. Clem. 1. §. in cessatombus. h. t.* De sepulturâ dubitant DD. an in loco cessationis concedatur? Sed probabilius est, eam concedi: quia prohibitio expressè in Jure monstrari non potest, neque enim in pœnis, ubi termini sunt strictè & propriè accipiendi, per exclusionem Divinorum Officiorum exclusâ intelligitur sepultura, cum sit aliquid diversum.

102. Cœterum *cessationem à Divinis* indicare possunt Prælati Ecclesiastici ordinariam jurisdictionem habentes, Capitula Cathedralium Ecclesiarum sede vacante: Et Episcopi possunt dare licentiam aliis etiam Capitulis & Conventibus Regularium vel secularium Ecclesiarum, ut ob iustas causas à Divinis cessare valeant, dummodò in tali cessatione observentur ea, quæ præscribuntur, in *cap. si Canonici. 2. c. quavis. 8. de Officio ordin. in 6.* ut scilicet vocatis absentibus de Capitulo deliberetur de *cessatione*, & causa *cessationis* instrumento pun-

ENGEL IN DECRET. LIB. V.

blico vel literis patentibus inieratur, & tradatur ei, contra quem cessatur, ac denique intra mensem causa coram Pontifice vel ordinario iudice deducatur. Videatur Sylvester *V. Cessatio à Divinis*, & Joan. Honor. ad *h. t. n. 90.*

§. IV.

De Absolutione à censuris & in specie de absolutione ab excommunicatione contracta ob percussione Clerici.

SUMMARIÆ.

- 103. Censura quandoque est nulla, & tunc non est observanda à censurato, si nullitas est manifesta.
- 104. Triplici ex capite censura redditur nulla ex defectu jurisdictionis, cause & processus.
- 105. Appellatio post censuram latam facta non habet effectum suspensivum.
- 106. Censura ad sit valida si lata sit in innocenti, in foro tamen externo convictum, aut e contra si lata sit sine sufficientibus probationibus, sed contra verè reum?
- 107. Potest censura in foro externo valere, etsi in foro interno non valeat.
- 108. Censura in foro externo invalida est etiam invalida in foro externo.
- 109. Censura per modum statuti, aut in monitoriis lata potest quis obligari in foro conscientie etsi nihil contra eum probari possit. Sententia tamen declaratoria in foro externo sine probationibus ferri non potest.
- 110. Censura sine citatione & monitione lata est omnino nulla: sine contumacia sit notoria, aut periculum sit in mora.
- 111. Tria monitio non est de substantiâ censure, nisi in duobus casibus.
- 112. Censure juris invalide esse possunt ex defectu jurisdictionis, vel non publicationis, aut ob contrariam consuetudinem.
- 113. Episcopi eorumque superiores censuram juris non incurrunt, nisi eorum fiat mentio specialis.
- 114. A censura hominis is absolvit, qui tulit, aut cui is commisit, aut ejus successor.
- 115. In articulo mortis nulla censura reservata est, & quilibet sacerdos potest absolvere pro foro interno: sed post reconvalescentiam absolutus se debet præsentare superiori, alias in censuram reincident.

222 222

116. Supe-

116. Superior qui habet concurrentem Jurisdictionem cum inferiore prelato, potest absolvere a censura ab ipso lata: & quid de legato Apostolice respectu Episcoporum.
117. Superior, qui non habet concurrentem Jurisdictionem, non potest absolvere, nisi via appellationis deleatur, aut Prelatus inferior in sua causa a censuram tulerit.
118. In Magisteris excommunicati per Abbatem, ab ipso absolutionem obtinere debent.
119. Censura Juris alie reservate, alie non reservate.
120. Privilegium Episcoporum & Regularium absolvendi & dispensandi circa casus reservatos summo Pontifici procedit tantum pro foro conscientie.
121. Quenam censurae sint reservatae S. Pontifici?
122. Quomodo excusari possit, quod Bulle & Censurae in eis contentae alicui non sint receptae.
123. Quid faciendum, si quis dubitet an censura sit reservata?
124. A censuris Juris & Statutorum non reservatis curvis Episcopo, vel in foro conscientie Confessario absoluti competit.
125. De censura Canonis, si quis suadente. 17. q. 4.
126. Qui Clerici in Sacris constituti privilegio Canonis gaudeant, vel non.
127. Vi Clerici in minoribus idem privilegium habent: requiruntur conditiones a Trid. Conc. prescriptae.
128. Quid de Clericis conjugatis?
129. Regulares omnes gaudent eodem privilegio: & quid de Eremitis.
130. Masculinum etiam in materia hujus Canonis comprehendit femininum.
131. Clerici etiam seipsos percussiones in censuram Canonis, possunt tamen ab Episcopo vel Prelato suo absolvi: si percussio non sit enormis.
132. Ex specialibus privilegiis Prelati regulares etiam ab enormi absolvunt.
133. Ad istam censuram incurrendam requiritur gravis injuria, in qua animus & effectus concurrat.
134. Censura incurritur, etsi Clericus in sui percussione consentiat: quod declaratur.
135. Quid nomine violenta mandis injectionis hic intelligatur?
136. A censuris Canonis tam ignorantia Juris, quam facti excusat.
137. Excusatur etiam, qui Clerico privilegio Clericali privato violentiam inferit.
138. Si causa defensionis fiat, aut disciplina,
139. Defectus deliberationis sufficientis vel parva injuria pariter excusat.
140. Magister vel propinquus Laici Clericorum in majoribus Ordinibus constitutum castigare non verbera jus non habet.
141. Prelatus Ecclesiasticum castigandi potestatem non per Laicos, sed Clericos exercere debet, ne censuram incurrat: & quid de capite in tortura?
142. Ebrietas quomodo excuset a censura?
143. Ab ista censura Canonis Legatus à Legato Nuntius Apostolicus absolvere possunt, sed cum differentia.
144. Mulieres, Moniales, Clerici impediti, vel aliter impeditos pervenire ad S. Pontificem gatum, Episcopo possunt absolvere.
145. Quid de potentibus?
146. A percussione levi indifferenter absolvere potest Episcopus: & quae dicatur levis, levis, gravis, vel enormis?
147. In dulo percussio patris iudicari debet prout quam levis.
148. Privilegium Episcopale absolvendi a Censura Canonis extenditur etiam ad alia Jurisdictionem Episcopalem vel quasi habentia.
149. Conscientie potest obtineri, ut absolutio in foro conscientie impensa, etiam in foro canonico acceptetur.

Repetenda est in primis hoc loco de censurarum distinctio, quam supra fecimus S. r. circa finem assignavimus, scilicet censura alia sit lata ab homine, alia a Jure live Canone. Notatur quod attinet ad censuram hominis, notari debet, frequenter contingere, ut a ipso Jure nulla irrita sit, adeoque ab ipso non indigeat, sed solum ut a superiore declaratur nulla, si forte contra illam censuram appellatio ad eum interponatur. Imò si nullitas sit manifesta & notoria, etiam citra appellationem censura a censuratore non observari poterit: quia quod est a Jure nullum, nullum producit effectum. Ut ex Gabriele refert Laym. de Censuris c. 6. n. 2. Siquis publice excommunicetur & denuncietur nulliter, ipse adverso publicare poterit causam, prope

quam ipsa sententia censuræ est nulla. Dico tamen: *si nullius as sit manifesta & notoria*: in dubio autem vel quando causa non est ita publice cognita, querela ad superiorem deferenda est, ut is de iustitia causæ cognoscat, & interim sententia saltem in foro externo, præsertim ad evitacionem scandali, observanda: quia ut inquit Greg. *c. 1. causa. 11. q. 3. sententia pastoris sive iusta sive iniusta* fuerit, timenda est. Et Pontifex in *c. per tuas. 40. vers. nos igitur. h. t.* conlittuit, ut ille, qui allegat se post appellacionem interpositam excommunicatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem expressum, debeat pro excommunicato haberi, antequam suam causam coram superiore probarit.

104 Redditur autem censura nulla & irrita ex triplici potissimum capite. I. ex defectu jurisdictionis, quæ vel nunquam penes censurantem extitit, veluti si excommunicatus non sit subditus, vel quæ fuit ab eo ante latam sententiam revocata, ut à delegato per delegantem; vel quæ fuit per appellacionem interpositam suspensa. Proinde si excommunicatio, vel alia censura in aliquem ab inferiore iudice lata sit, postquam ille ad superiorem verbis vel facto (scilicet iter ad superiorem arripendo, nuntios mittendo, &c. appellavit, invalida censetur, *d. c. per tuas. c. c. ad audientiam. 54. c. dilecti. 52. de appellat.* Si verò post censuram lata appellatio interponatur, habet quidem hæc appellatio effectum devolutivum, ut causæ cognitionem ad superioris tribunal devolvat, sed non suspensivum, quin interea censura lata executionem secum trahat, & effectum tam diu sortiatur, usque dum à superiore vel declaretur nulla, vel relaxeretur, sicut decisum est *in cap. is cui. 20. §. sanè. h. t. in 6.*

II. Invalidatur censura ex defectu iustæ causæ; si nimirum desit gravitas culpæ vel

contumaciæ, qualem culpam & contumaciam in omni censura requiri superius *in §. 1. explicatum*; præsertim verò si causa falsa vel injusta sit, non tenebitur censuratus ad censuræ obligationem & observacionem, ut dictum, & facit textus in *c. cui est. 46. causa. 11. q. 3.*

Sed quid si censuratus revera sit innocens, per falsas tamen probationes, vel vehementes præsumptiones in iudicio convictus sit; vel econtra, si iudex in aliquem pronuntiavit censuram propter culpam revera ab eo patratam, de qua tamen legitimis probationibus non est convictus: an his duobus casibus valida censura censetur?

106 R. Breviter in primo casu valere censuram in foro externo, ut v. g. excommunicatus denunciatus publice vitari, & ad actus judiciales admitti non debeat; quia quamdiu falsitas probationum & præsumptionum demonstrari non potest, talis sententia est iusta in foro externo, & consequenter etiam instar iustæ censuræ suum effectum habebit. At verò quantum ad forum internum, nihil operabitur talis censura; nec privabit 107 censuratum suffragiis Ecclesiæ, nec peccabit ex sua parte, si seposito scandalo cum aliis communicaverit: quia censura, cum sit pœna, non potest directè obligare innocentes, quatenus innocentes sunt, sed talis ex supposito in conscientia est innocens, ergo eum censura in conscientia obligare non potest. Et huc rectè accommodatur dictum Pontificis in *c. 1. de sent. & rejudicat. 6. quod æterni tribunalis iudicis illum reum non habeat, quem injuste iudex condemnat.*

In secundo casu pro foro externo invalida est censura: cum enim ex communi & recepta DD. sententia in foro externo, maxime ubi de absoluteione rei agitur, iudex publicam personam agens debeat iudicare de publicis actis & probatis, non ex privato animi motu. *c. quamvis. 75. causa. 11. q. 3.*

Zzz zzz 2 planè

planè deficiet iusta censura causa in foro externo, & propterea nulla erit censura, si ut supponimus censuratus legitime convictus non fuerit. Sed & quoad forum internum probabilius videtur, talem censuram esse invalidam: quia cum censuratio sit actus fori externi, non aliter obligat in conscientia, quam quatenus in foro externo est validus, & iuriconformis. Videri poterit circa hæc tenus dicta Paulus Laym. d. c. 6. sub n. 2. & Bonac. de Censuris in communi disp. 1. q. 1. puncto. 17. Hanc tamen potestremam conclusionem ulterius declarandam puto, ut procedat, si Episcopus quatenus iudex ecclesiasticus aliquem propter crimen non legitime probatum per sententiam particularem censurare vellet; aliud autem si Episcopus vel summus Pontifex tanquam pastor communis per legem, statutum, vel sententiam generalem ad eradicandum certum aliquod vitium censuram ferat, quæ ipso iure incurratur, tunc enim in foro conscientia eâ afficietur, qui delictum perpetravit, etiam si in foro externo nequeat probari, licet ut talis in foro externo tanquam censuratus deamuntari valeat, etiam legitima probatio procedere debeat, quæ probari possunt ex illis principiis, quæ circa obligationem legum pœnalarum post sententiam iudicis vel Juris latam in Lib. I. tit. de Constit. tradi solent. Item si contra aliquem sint indicia, quod rem alienam contra iustitiam detineat, de qua in iudicio convinci non possit, non prohibetur Episcopus concedere monitoria, sive censuras legitimis monitionibus præmissis, de quibus s. r. hujus tit. dictum, quia talia monitoria non sunt sententiæ condemnatoriæ simpliciter, sed tantum sub conditione, si habuerit contra iustitiam, & non restituerit.

Tertia nullitatis causa est, si substantialis processus iudicii observatus non sit, & Ju-

dex processerit contra aliquem non citatum & non defensum. Hæc tamen nullitas causa patitur suas controversias: & in primis non desunt, qui velint, censuram de quidem injustam, non tamen invalidam, si cet nulla citatio vel monitio præcesserit. c. 1. c. cum sit Romana. s. in fine. de appell. ubi dicitur Apostolum aliquem abstem & irrequisitum excommunicasse. Item arg. cap. illud. s. de Clerico excommunicato. ubi videtur approbari excommunicatio etiam non præmissa monitione probata. Nihilominus communiter inter DD. receptum est, censuram nullam prius monitione præmissa regulariter nullam esse, quæ censura non infligitur nisi ob contumaciam, contumacia autem non datur sine monitione. Quare non obstat d. c. cum sit Romana quia id convenienter verbis textus explicari potest de eo casu, quo delictum & contumacia alicujus notoria est, atque monitio propterea vel nihil profutura; & sic dicitur potest. Apostolus non requisiverit quidem illud excommunicatum per edictum peremptorium, sæpius autem per epistolas suadet, ut ab peccatis præmonuerit. Gloss. in d. c. cum sit Romana. verbo irrequisitum. in c. sacro. 48. b. 1. n. 3. Ad c. illud. de Clerico excommunicato dicit similiter potest. ibi contumaciam fuisse notoriam, quod arguunt illa verba ibidem posita: cum sit delictum ipsum in partibus illis non potest non notorium esse. Quod si periculum mora sit, & res longiorem dilationem patiatur, valebit censura etiam monitione non præmissa, Gloss. in cap. cum inter nalis. s. in verbo temerarius. hoc tit. Deinde etiam dubitatur, an tria monitoria, quæ in d. c. sacro. b. 1. ante censuram requiruntur, ita sit de substantia, ut vel una omissa censuram irritam reddat? Sed magis receptum est, censuram esse quidem irritam

ENGEL

flam, sed non invalidam, ut ex textu in *c. Romanas. l. 1. in 6.* notavit Gloss. *in verbo injusta.* Exceptis duobus casibus, in quibus tria monitio etiam ad valorem censuræ requiritur. I. Si excommunicatio feratur in participantes cum excommunicato, *c. statutus. 3. l. 1. in 6.* Si causa delegato committatur cum clausula, *ut præcedente canonica monitione censuras proferat.* Barb. *in d. c. sacro. l. 1. n. 5.* Covar. *in sepe. d. c. alma mater. l. 1. in 6. p. 1. §. 9. n. 7.*

112 Censura Juris etiam aliquando invalida esse potest, si nimirum deficiat jurisdictio ex parte legem condentis; ut quia Prælati inferiori summo Pontifice vel alienos subditos, vel proprios etiam, extra territorium tamen proprium, per statutum aliquod censuram constringere intendit. *c. 2. de Constitut. in 6.* qua de re videatur in principio §. 2. *hujus tit.*

Præterea multæ censuræ Juris tum in antiquis Canonibus, tum in novis Bullis contentæ præsertim in remotis locis extraliam ulu receptæ non sunt, vel contrariâ consuetudine abrogatæ, quod inde accidit, vel quia habent materiam, quæ non potest in omnibus Orbis partibus propter diversos nationum mores prædicari; vel quia per locorum Ordinarios nunquam sufficienter publicatæ fuerunt: censura autem non publicata non obligat subditos: quia non intelligitur prius verâ eorum contumacia arg. *c. cum infirmis. 13. ibi: postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, & c. 13. de Penitent. & remission.* Interim nihil obstat quin talem censuram, quæ ipso Jure infligitur, licet eatenus non observetur, nihilominus Episcopus, vel Judex Ecclesiasticus ex illa causa, ob quam de Jure dicitur, possit per sententiam infligere.

113 Illud quoque hic adnotari debet, quod Episcopi & Superiores Prælati nullam cen-

suram Juris incurrant, nisi specialis eorum mentio in Canonibus fiat: idque ne Pontificalis officii executio & Episcopalis jurisdictionis cum damno vel periculo Ecclesiastici status impediatur. *quia periculosum. 4. b. 1. in 6.*

114 Quod si censura hominis vel Juris valida sit, abolutione opus est censurato. Sciendum proinde, quod à censura hominis principaliter non absolvat alius, quam ille ipse, qui eam tulit, vel cui is absolvendi potestatem commiserit & delegarit. *c. 3. de Offic. Judic. ordinar. cap. ab excommunicato. 41. & ibi Gloss. & DD. de Rescript.* Si mortuus vel dignitate privatus fuerit, qui censuram tulit, non propterea expirat censura, sed jus absolvendi ad successorem devolvitur, *c. si Episcopus. 40. causa 11. q. 3.* Et nomine successoris sede vacante in Ecclesia Cathedrali venit Capitulum; quia succedit in jurisdictionem Episcopi. *c. un. de Majorit. & obed. in 6.* In Monasteriis vero & Collegiatis Ecclesiis absolutio Episcopo, vel alteri ordinario, cui talia loca immediate subfunt, competit: quia sede vacante in Monasteriis & Collegiatis Ecclesiis regulariter jurisdictio Prælati defuncti non est penes Conventum, sed ad Ordinarium redit, ab eoque administratores in spiritualibus & temporalibus constituuntur.

115 In articulo mortis nulla quidem censura reservata est, quin eam quilibet sacerdos etiam de cætero non approbatus ad curam animarum, vel ipsemet censurâ affectus absolvere valeat. *Trid. Sess. 14. de Pen. c. 7. & ibi Barb. n. 13.* sed si in articulo mortis constitutus periculum evadat, superiorem censuram ferentem accedere debet, ut pro censurâ ante illatâ & culpâ patratâ satisfactionem præstet, ab eoque etiam in foro externo abolutionem impetret: nam illa abolutio à privato sacerdote facta tantum va-

let pro foro animæ, & non potest Juri Episcopi & foro externo præjudicare. Aliàs si talis absolutus in articulo mortis post reconvalescentiam non se præsentarit Episcopo cessante impedimento, ubi commodè poterit, reincidet in censuram ipso Jure, c. eos qui. 22. h. t. in 6.

116 Ad superiorem censurantis etiam aliquando pertinet absolutio, adhibita distinctione, an superior habeat cum inferiore concurrentem jurisdictionem, ita ut subditi inferioris, sint etiam subditi superioris, sitque inter eos locus præventioni, vel an habeat jurisdictionem ab inferiore prorsus separatam. Si superior habeat jurisdictionem concurrentem, ut Papa in tota Ecclesia, ejusque Legatus de Latere in Provinciâ sibi decreta cum omnibus inferioribus Prælati, Provinciales & Generales Regularium cum subordinatis eorundem Regularium superioribus, tunc æquè à superiore censurantis, quàm ab ipso censurante absolutio peti potest, nisi quod hodie universim circa Legatos Pontificios etiam de latere dictos constituerit Trid. Sess. 24. de Reform. c. 20. Ne quarumque facultatum vigore causas ad forum Ecclesiasticum spectantes in prima instantia Ordinariis locorum præripiant, consequenter rectè inferri potest, absolutionem à censura Episcopi, quæ causæ cognitionem requirit, in prima instantia extraviam appellationis ad Legatum hodie non pertinere, quidquid olim statutum sit cap. 1. de Offic. legati. & in c. eos qui. 22. h. t. in 6. cui per verba Trid. satis derogatum intelligi potest.

117 Si verò superior non habeat concurrentem jurisdictionem cum inferiore, sed separatam, quamvis superiorem, sicut Archiepiscopus, est quidem Ordinarius suorum suffraganeorum, in subditos autem eorum regulariter immediatam jurisdictionem non habet. c. pastor alius. 9. de Officio ordinarii. s. venerabilibus. 7. h. t. in 6. Tunc tan-

tum per viam appellationis, & postquam in inferiore obtineri non potest, à superiore absolutio petenda est, eaque appellatio gravior interponenda, ut v. g. excommunicatus ab Archidiacono in Diecesi suffraganeæ prius ad ipsum Suffraganeum, & demum Archiepiscopum appellet. Sed si excommunicatus aliquis sit à suffraganeo propter causam, quæ ipsum suffraganeum concernit (prout Episcopus potest aliquem pro forum jurium defensione censuris afficere, & ita quasi gladio spirituali se & sua rotam delicto. 6. & d. c. venerabilibus. h. t. in 6.) tunc quia Episcopus in propria causa potest, simpliciter contra eum, apud Archiepiscopum querela deponi & pro absolutione instari potest. d. c. venerabilibus. Quod liter autem hoc casu Archiepiscopus absolutionem audire debeat suffraganeum, propter offensam manifestam foris communicationem tulerit, vel si offensam subdia, qualiter tunc ante processum in principali ad causam absolutus sit excommunicatus, dictum est superius in post versiculum, merè externa communicatione &c.

In Monasteriis Regularium excommunicati per Abbatem, ab eodem absoluti obtinere debent, quia Abbas in prima instantia est iudex ordinarius suorum Regularium per ea, quæ tradidi de Privilegio Monasteriorum, privilegio. 48. Si verò Abbas absolutionem recusarit, vel impedit communicationem dicatur, ad Episcopum appellatio dabitur, qui causam censuræ absolute requiret, de ejusque veritate indagabit, & si injustam cognoverit, relaxabit, & si emendationem injunget, & non aliter, quam ad eam præstandam parato absolutio impendet. Panorm. in c. reprehensibilis. 26. de Appellat. n. 11.

ENGEL

119 Inter censuras Juris, quae per Canones & Bullas Pontificias, vel statuta particularia & sententias generales Episcoporum feruntur, differentia constituenda est. Quaedam enim ex his sunt reservatae, quaedam non. A reservatis ordinariè & extra articulum mortis, aut specialem commissionem vel privilegium nemo absolvere potest, nisi auctor legis & censuræ, qui sibi eandem censuram reservavit. *Trid. Sess. 14. de Sacramento penitentiae. c. 7.*

Hodie ex eodem Concilio *Sess. 24. de Reformatione. c. 6.* speciale privilegium acceperunt Episcopi, ut in omnibus censuris & irregularitatibus occultis summo Pontifici reservatis absolvere, & dispensare valeant. Simile privilegium diversi Religionum Ordines à summo Pontifice per specialia rescripta impetrarunt, & tempore Jubilæi omnibus Confessariis concedi solet. Verùm advertendum est circa hanc privilegiatam absolutionem, quòd ea regulariter (nisi ex verbis privilegii aliter constare vel conjici possit de mente privilegiantis) tantum pro foro conscientiae, ac salute animæ ac Divinæ offensæ reconciliatione valeat; non verò in foro externo & respectu vindictæ ob culpam patratam Republicæ debitæ, quin taliter absolutus & accusari & puniri possit, atque si de censura ejus in foro externo constet, adhuc quoad effectus fori externi pro censurato habeatur, usque dum absolutionem etiam in illo foro obtineat, ut disertè tradit, & ex stylo Curiae Romanae aliisque rationibus probat Covar. *inc. alma mater. b. t. in 6. p. 1. §. 11. n. 15.* unde in *d. c. 6. Trid.* expressè additur illa *clausa*, ut Episcopi à reservatis Pontificis possint absolvere (*in foro conscientiae*) quæ verba licet aliqui interpretentur, quòd absolutio debeat fieri in confessione sacramentali, communior tamen schola DD. teste Barbofi. *in eod. c. 6. n. 47.*

docet, hunc esse sensum prædictorum verborum: *in foro conscientiae*, quòd Episcopus quidem possit etiam extra confessionem absolvere à reservatis, sed hæc absolutio non profit quoad forum externum, ut dictum. Interim si in foro externo accusator non appareat, vel culpa manifesta aut scandalosa non sit, posse judicem fori externi dissimulare cum taliter absoluto in foro conscientiae, tradit Navar. *Consil. 4. in fine de Fide instrumentorum.*

Porò censuras summo Pontifici reservatas præter 20. casus contentos in Bulla Cœnæ Domini adhuc ex aliis Canonibus & Bullis 88. refert & explicat Barb. *de Offic. Episcopi. p. 3. allegat. §. n. 57.* quarum plures nos convenienter materiae, super qua latae sunt, in aliis tit. adscriptimus. Et hic iterum attendendum erit, ut usus & consuetudo locorum circa receptionem talium censurarum observetur. Ipsam quoque Bullam Cœnæ Domini, quamvis singulis annis in die Cœnæ Domini promulgetur, & renovetur, in multis locis, præsertim Germaniæ & septentrionalibus receptam non esse, & proinde ibi etiam ab hæresi manifesta contra dictam Bullam absolvere consuevisse Episcopos, cum Becano testatur Laym. *de excommunicatione. c. 5. sub n. 2.* & Nav. *consil. 1. n. 64. in summariis.*

Sed huic dicto, quòd Censuræ Bullæ Cœnæ & aliæ similis non ubique receptæ sint, obstant duo difficilia: *primum* est, quòd ex stylo Curiae Romanae Bullæ omnes Romæ tantum promulgatæ obligent etiam in aliis orbis partibus, sicut tradit Erasmus à Chockier. *de Jurisdic. ordinari. in exemptos p. 1. q. 50. n. 5.* *Alterum* est, quòd non videatur esse in potestate subditorum, obedientiam summo Pontifici debentium Bullam recipere vel rejicere.

Resp.

Resp. Tamen ad primum, quidquid sit de Bullis aliarum materialium, speciale esse in censuris, quòd ad earum obligationem requiratur, ut non tantum Romæ, sed etiam per Prælatos locorum publicentur. *c. cum infirmitas. 13. de Penitentis & remissionibus.*

Ad secundum repeti fortè possunt verba Gratiani in *c. in istis. 3. dist. 4. leges instituuntur, dum promulgantur. firman- tur, dum moribus utentium approban- tur.* quamvis enim legibus Pontificiis obediendum sit, tamen etiam contra legem Pontificiam admitti rationabiles causas & consuetudines, constat ex toto *tit. Decretal. de Consuetudine.*

Hoc verò diligenter discernendum est, non posse quidem rationabile esse, ut peccato, quæ v. g. in Bulla Cœna Domini damnantur, ut hæresis, violatio immunitatis Ecclesiasticæ, & deprædatio naufragantium, falsificatio Apostolicarum literarum &c. licitè & impunè committantur: hoc tamen consideratis quorundam locorum circumstantiis posse esse rationabile, quòd ibidem propter talia delicta non incurratur ipso facto censura summo Pontifici reservata: ut quia loca sunt valdè remota à summo Pontifice, & difficilis est absolutionis obtentio, & quia homines ibidem sunt proclives ad hæresin vel schisma, quòd si durius censuris constringantur, periculum est, ne facile in contemptum Romani Pontificis & actualem hæresim prolabantur.

123 Si quis dubitet de obligatione alicujus censuræ reservatæ, & se in alterutram partem nequeat resolvere, pro tutiori pacificatione conscientie confessarium privilegiatum, quales plerique sunt de Ordine Mendicantium, accedere poterit.

124 Quod si Author Canonis, vel censuræ eandem sibi non reservavit, ejus absolutio Episcopo vel etiam saltem quoad forum

conscientiæ proprio Parocho vel Confessorio competit. *c. nuper. 29. vers. in secundo casu. h. t. & censuris Juris quoad absolutionem inferioribus Sacerdotibus competentem anumerari possunt censura, ut per generales sententias Episcoporum sentitur, v. g. si Episcopus edictum faciat, ut quisquis furtum sacrilegum commiserit, excommunicatus sit: quia tales censuræ potius rationem statuti, quam particularem sententiæ Judicis habent, præterea cum quoad obligationem semper benignior interpretatio facienda sit Navar. *in Manu. li. c. 27. n. 44. & Cov. in d. c. alma doctor. p. 1. §. 12. n. 4.**

De Censura reservata ob Percussionem Clerici.

Inter censuras reservatas nulla fieri magis recepta est, & ab hominibus cogitata quam ista, quæ ob percussionem Clerici curritur, & habetur in Canone Concilii Lateranensis, *si quis suadente, c. 1. §. 4. (unde & privilegium Canonis dicitur, cujus verba hæc sunt: Si quis suadente aholo hujus sacrilegi reatum incurrit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, Anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcopus illum absolvere præsumat, nisi in tantis urgente periculo) donec Apollinæ conspectui presentetur, & ejus nuntium suscipiat.*

Notandum igitur 1. Quòd nomine Clericorum, quorum percussio sub censura prohibita est, veniant imprimis Clerici à regularibus Ordinibus constituti, etiam excommunicati, suspensi, verbaliter depositi vel irregulares, dummodò non sint actualiter degradati, vel dimisso habitu vel tonsura in gradatibus secularibus se immiscentes. & ab Episcopo suo tertio moniti non emendati. *c. in audientia. 26. & c. coningit. 4. §. 1.*

imò etiam trina monitio Episcopi non requiritur, si Clericus se enormitatibus immisceat, & dicitur se immiscere enormitatibus, si bella & seditiones in populo commoveat. *cap. cum non ab homine. 14. & c. perpendimus. 23. h. t.* Item excusatur à censura, qui manus violentas iniecerant in Clericum, cum matre, sorore, aut filia turpiter inventum, quod DD. non tantum de ipso actu carnali, sed etiam de amplexibus turpibus, & conversationibus in locis suspectis communiter interpretantur: modò non ex dolo & collusione Clericus ad dictas personas invitatus fuisset, ut deprehensus ibidem vapularet; neque etiam evitatur censura, si Clericus cum aliis personis extraneis, vel remotioribus in gradu præter nominatos deprehensus percussus fuerit. *c. si verò. 3. & ibi Barb. n. 7. & s. hoc tit. Navar. in Manuali. c. 27. n. 84.*

127 *Notandum II.* Quòd Clerici etiam in prima tonsura vel minoribus existentes gaudeant hoc privilegio Canonis, non tamen omnes, sed illi, qui habent conditiones requisitas à Concil. Trid. *sess. 23. de Refor. in c. 6.* qui nimirum vel beneficium Ecclesiasticum possident, vel habitum & tonsuram clericalem deferentes alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviunt, vel in seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, Universitate de licentia Episcopi quasi in via majores ordines suscipiendos versantur.

Licet verò Concilium *d. l.* non loquatur in specie de privilegio Canonis, sed fori tantum, nihilominus à privilegio fori ad privilegium Canonis, tanquam à majore ad minus bona est argumentatio, & si ob defectum præmissarum conditionum non habet Clericus privilegium fori, quod Jure Divino est datum *c. quanquam. de Censibus. in 6.* multò minus habebit privilegium Canonis, quod Jure tantum humano (respektu censuræ reservatæ) est concessum. Non ENGEL IN DECRET. LIB. V.

autem vice versà ab amissione privilegij Canonis ad privilegium fori rectè intertur: cum hoc tanquam Jure Divino competens difficiliius amittatur. Unde etiam Clericum enormitatibus se immiscentem non perdere fori privilegium & proinde captum ad Judicem Ecclesiasticum remittendum esse, cum communi docet Panorm. *in c. 1. de Apostatis,* & Barb. *in d. c. perpendimus. n. 2.*

Clerici quoque conjugati si cum univ. & 128 virgine contraxerint, & insuper habitum & tonsuram deferaat, ac de mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviunt, Canonis & fori privilegium habent. *c. un. de Clericis conjug. in 6.* juncto Trid. *d. c. 6.* si verò bigami fuerint, aut viduas vel corruptas duxerint, perdunt clericale privilegium, & prohibetur eis, ne ulterius clericalem habitum portent. *c. un. de Bigamis in 6.*

Notandum III. Quòd nomine Monachorum, quibus similiter ut Clericis privilegium Canonis indulgetur, veniant quorumcumque Ordinum approbatorum Regulares, & non tantum viri in Ordinibus constituti, sed etiam conversi Laici & Moniales; imò Novitij ac Novitiæ, quamdiu habitum Religionis gestant, *cap. non dubium. s. cap. de monialibus. 33. hoc tit. & cap. religiosi. 21. eodem. in 6.* De Eremitis alijsque similibus, qui Monachalem vitam imitantur, sed non emittunt tria vota substantialia, nec vivunt in Religione à Sede Apostolica approbata, distingui solet, an sint sub obedientia alicujus Prælati vel Episcopi & recepti in forum & Jurisdictionem Ecclesiasticam, tanquam personæ Ecclesiasticæ, vel utrum suo arbitrio talem vivendi normam teneant? priori casu erit eis privilegium Canonis concedendum, non autem posteriori cum Navar. *in dicit. c. 27. n. 29.* & Sylvestro & Zerola *in Praxi Episcop. verbo Eremita.*

Notandum IV. Quòd verbum, si quis 130
Aaa aaaa in Ci-

in citato Canone positum, sicut & regulariter in aliis materiis utriusque sexus homines comprehendat. *l. i. ff. de Verbor. significat.* modo sunt doli & censura capaces, id est, non amentes, non infantes &c. Mulieres tamen, & illi, qui delictum percussio- nis in impubertate commiserunt, atque alii, qui sui Juris non sunt, ab Episcopo Diocesa- no a censura hujus Canonis absolvi pos- sunt. *c. mulieres. 6. & c. ult. hoc tit.* Ipsi

quoque Clerici Monachi vel Moniales se in- vicem percussiones incidunt in eandem ca- nonicam censuram, cujus tamen absolutio in ipso jure quandoque est inferioribus Præ- latis reservata: nam Clerici, si in communi & simul vivant, v. g. in Ecclesia collegiata, ac se invicem percussione, absolvi possunt ab Episcopo, nisi percussio fuerit valde enor- mis, *c. quoniam. 9. de Vita & honestate Clericorum.* Quamvis autem Gloss. *ibid.* in *V. qui simul vivunt*, hunc textum inter- pretetur de Regularibus; nihilominus de Cle- ricis secularibus probabilius intelligendus est, tum quod ponatur sub Rubr. *de Vita & honestate Clericorum.* & in dubio tex- tus recipiat interpretationem ex Rubrica: tum etiam quod in *princip.* illius *c. quoni- am.* expressè Pontifex loquatur de Clericis, qualiter eos possint Episcopi ad communem vitam & cohabitationem disponere. Regu- lares se invicem percussiones, vel qui ante Religionis ingressum ob percussione[m] Cle- rici vel Monachi in Canonem inciderunt, absolventur ab Abbate seu Prælate suo Or- dinis & Monasterij, nisi valde enormis fue- rit excessus, & ad mutilationem membri seu sanguinis profusionem (intellige ex gra- vi vulnere, non naribus, vel exigua curis læsione) sit deventum, aut in Episcopum vel Abbatem violenta manus injecta, qui- bus absolutio est summo Pontifici refer- vata. *cap. cum illorum. 32. c. Canonica. 50.*

hoc tit. Solent tamen plerique Religio- rum Prælati specialia privilegia a summo Pon- tifice impetrare, ut etiam a percussione cano- ni absolvi valeant. Si Regulares aliqui Clericum secularem percussione, ab Episco- po absolvi; si non fuerit enormis per- cussio. *cap. religioso. 21. & ibi Gloss. in F. eo casu. hoc tit. in 6.* alias a summo Pon- tifice, si fuerit enormis percussio, nec ab alio speciali privilegio munitus sit. *dist. c. cum illorum.* Si Regularis unius monasterij per- cussit Regularem alterius monasterij, per utriusque Monasterij Prælatus absolutio danda est. *dist. c. cum illorum. vers. de- ro claustralis.* Quod ita interpretatur Moh- ro *de Jure & Just. tract. 3. disp. 40. num. 1.* ut absolutio & executio pene hæc per Prælatum rei percussis tanquam per ordina- rium ejus Judicem cum consensu tamen di- praesentia Prælati offensi tanquam actus persequenti injuriam sui Religiosi, nisi Prælatus actor maluerit totum negotium teri Prælate committere.

Quod si in imponenda pœna huius Præ- latis dissentiant, tertium aliquem arbitrum assumendum censet Mol. *cit. l. Monachi* sive se invicem sive alios Clericos percuss- rint, ab Episcopo, in cujus diocesi Monas- teria sita sunt, absolviuntur, quia non est eis, ut pro absolutione evagantur, *dist. 10. de Monialibus. 33. b. 1.*

Notandum V. Quod illa verba *Canonis* *suadente Diabolo*, significant gravem injuriam, & in ratione sacrilegi mortali peccatum, ita tamen, ut hæc duo concurrant, licet animi interna affectio & intentio, vel aliquis Clerico graviter nocere cupiat, externus effectus, seu ipsa gravis læsio non patrata: quare si quis v. g. habuerit inten- tionem ex occulto lapide vel jaculo graviter ferendi Clericum, sed aberraverit, vel quocunq[ue] causa impeditus non fecerit, pœ-

vite quidem propter hunc malignum affectum coram Deo mortaliter, excommunicationem tamen non incurrit, Navar. *diff. c. 27. n. 87.* tum quod sola cogitatio mentis non puniatur per humanas leges, *c. cogitationis. r. d. Penitentia. dist. 1.* tum quod præsertim in legibus pœnalibus verba accipienda sint cum effectu, *cap. cum super. 23. de Officio delegati.* & etiam de communi praxi criminali non soleat ordinari pœna legis puniri conatus ad delictum, nisi effectus secutus sit.

Econtrario si quidem externa læsio, gravis fuerit, non autem ex dolo vel intentione, sed casu vel culpa patratâ, ut si quidem per injuriam domo quid ejectum transeunti Clerico nocuerit, etiam non incurretur censura: quia censura non incurritur, nisi ob peccatum mortale. Læsiõ autem externa non est peccatum mortale, si animus lædendi non adfuerit. Licet verbò aliquando ex læsione non mortali sequi possit peccatum mortale, si nimirum graviter lædens obligatus ad restitutionem damni ex *leg. aquil.* eam cum potuit, non fecerit, censura tamen propter omissionem restitutionis non reperitur in Canonibus statuta.

134 Sed quid si Clericos ultrò in sui percussione consentiat? forte secutus illud consilium Evangelicum, *Matth. 5. v. 39. si quis te percusserit in dextram maxillam, præbe illi & alteram.* aut volens satisfacere pro offensâ alteri illata ultrò se offerat ad verbera, an tali casu percussus incurret censuram? ex speciali ratione dubitanda, quòd *volenti non fit injuria*, neque dolus: sine injuriâ autem & dolo facta percussio non habeat censuram ut dictum.

Nihilominus etiam hoc casu percussorem affici excommunicatione clarè decisum est in *c. contingit. 36. hoc tit.* quamvis enim huic Clerico volenti & offerenti se ad

verbera in particulari non fiat injuria, sit tamen injuria Ordini Clericali, cui ipse per privatum suum consensum derogare non potest. Aliud foret, si ex joco percussus Clericus, vel dum in die parasceves personam Christi agit: quia in tali percussione abest animus injuriandi, & actio ipsa externa non est injuriosa Ordini Clericali. Imò tamen si percussus haberet privatam vindictæ cupiditatem, peccaret quidem, probabiliter tamen à censura excusaretur, quia actio externa, cui censura infligitur, in mortali hominum acceptione non est statui clericali injuriosa.

135 *Notandum VI.* quòd per violentam manuum iniectionem in Clericum non tantum intelligatur percussio, sed quælibet injuriosa afflictio corporalis, ut si in publica vel privata custodia detineatur; si per violentiam vestibus aut rebus suis exuat; si quis eum hostiliter insequatur, ut in fluvium vel fossam cum equo decidat, &c. *c. nuper. 20. & ibi DD. h. t.* Præterea expressè in Jure decisum est, quòd non tantum ipsi percussores Clericorum, sed & mandantes, consulentes (si percussio acta secuta sit) consentientes, non impediens (saltem si ex officio impedire tenebantur) item percussorem suo nomine factam ratam habentes, excommunicationem incurrant. *c. mulieres. 6. §. illi verò. c. quantæ. 47. h. t. c. cum quis. 23. eod. in 6.*

136 *Notandum VII.* quòd aliquæ violentæ manuum iniectiones in Clericum à censura excommunicationis excusentur. Ut primò per ignorantiam tolerabilem, id est, non crassam vel affectatam Juris vel facti, Juris quidem, si quis invincibiliter ignoret censuram excommunicationis ob Clerici percussorem esse statutam, juxta ea, quæ in *s. 1. hujus tit.* tradidimus. Facti autem, si quis ignoret eum, quem percutit, esse Clericum, cam-

eamque ignorantiam, si in foro externo res agatur, & dubitetur, juramento paratus sit probare, *c. si vero. q. h. tit.* Si quis volens percutere Titium Clericum, forsan noctu percutiat Sempronium Clericum, quem novit ex incensu esse Clericum, putat tamen esse Titium, perinde incidet in excommunicationem, ac si Titium percussisset: quia ipsius intentio fuit Clericum percutere, quem etiam agnoscendo Clericum deliberate percussit, quamvis in persona erraverit, quo confert textus in *l. cum, qui nocentem. 18. §. si injuria. ff. de Injuriis.* ubi Juris Conf. ait: *si injuria mihi fiat ab eo, cui sum ignotus, aut si quis putet me esse Lucium, cum sim Cajus, pro eo alet, quod principale est, injuriam mihi facere velle, & ideo injuriarum habeo actionem.* Covar. in *d. c. alma mater. p. 1. §. 10. n. 15.* Secus dicendum, si quis volens manum aut lapidem injicere in Titium Clericum, ab eo erraverit, & casu tetigerit Cajum Clericum; quia in hoc casu intentio nocendi fuit respectu Titii, sed effectus non est secutus, respectu autem Caji effectus quidem est secutus, sed deliberata intentio defuit, at vero in priori casu ponimus fuisse deliberatam intentionem percutiendi Clericum Sempronium, licet fuerit pro alio habitus, ut consideranti patebit.

377 *Secunda* excusatio est, si violentia inferatur Clerico in corrigibili post tertiam monitionem Episcopi, vel enormitibus se immiscenti, ut superius sub *n. 1.* dictum est.

Tertia, si percussio Clerici necessaria sit ad defensionem corporis, bonorum vel pudicitiae in persona propria vel proximi moderamine inculpatae tutelae, *c. si vero. 3. & c. ex tenore. 10. h. t.*

378 *Quarta* excusatio est attenuatio culpae ex circumstantiis, si nimirum ex subitanea ira, passione, sine sufficiente deliberatione percussio facta sit, qualis in necessaria de-

fensione sui vel rerum suarum cum alterius excessu moderamine inculpatae tutelae contingere potest, vel ita levis sit percussio, ut arbitrio prudentis viri & juxta morem hominum acceptionem ad peccatum mortale non pertingat, ubi autem est excusatio à mortali, est etiam excusatio à censura.

Quinta excusatur Magister vel Praeceptor, qui disciplina causa moderate colligitur discipulum Clericum, *cap. 1. ex tenore. 10. cap. cum voluntate. 34. hoc tit.* Item etiam patres vel propinqui, juxta *l. si filius. 3. Cod. de Patria potestate. & l. an. Cod. de Emendatione propinquorum.* correctionis causa moderate Clericis de sua familia verbera intulerint, *d. cap. cum voluntate. in fine.* quae tamen in re hae interpretatio est adhibenda, ut si Magister, praetor, vel pater, vel propinquus sit Laicus tantum jus habeat corrigendi & puniendi Clericos in minoribus constitutos, non item in sacris & majoribus ordinibus, ut satis aperte colligitur ex *d. cap. cum voluntate;* & docet Gloss. & Panor. eodem, atque communem sententiam tenent Mol. de *Just. & Jure. tom. 1. tract. 2. disp. 228. & tract. 3. disp. 56. n. 6.* Nam est, quod haud dubie indecorum sit Laico Clericali & plurimum vilescat clericatus reverentia, si Laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concedatur.

Non obstat, quod SS. Ordines Clericis non eximant filium à patria potestate, excepta Episcopali dignitate *l. sacrosancti. in autb. sed Episcopalis. Cod. de Episcopis & Clericis,* consequenter adhuc saltem potest jus castigandi filium Clericum remanere. Nam si filium eximi à patria potestate quantum praedicitur statui Clericali; & si quoad bona sua post Clericatum acquiritur (secus est de bonis ante Clericatum acquisitis, quae manent sub patria potestate) exim-

ENGEL

III

tur Aliusfamilias Clericus à patria potestate, ut hæc bona jure quasi castrensis peculii censeantur, & patri in illis nihil juris competat, sed filiusfamilias tanquam emancipatus liberam habet disponendi facultatem *d. l. sacrosanctæ. cum auth. Presbyteros. C. de Episcopis & Clericis.* ergo multò magis eximetur quoad suam personam, in quantum id exigit honestas status Clericalis.

141 *Sexto*, etiam excusatur Prælati Ecclesiasticus, si correctionis causâ & ratione officii vel jurisdictionis Clericum vel Monachum juxta gravitatem culpæ castigatione corporali affecerit. *d. c. ex tenore & c. cum voluntate.* si modo id faciat per se vel per alium Clericum aut Monachum. Si verò per Laicum fecerit, tam Prælati mandans, quam Laicus mandatum exequens censuram incurrit. *c. universitatis. 24. h. t.* Qui textus etsi de solis Prælati religiosis loquitur, eum tamen communiter de omnibus Prælati Ecclesiasticis intelligi, tradit Barbof. *ibidem. num. 3.* ubi etiam cum aliis DD. addit, quòd si necessitas urgeat, & si Clericus vel Monachus aliter quam per Laicos à facinore compesci vel capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos incarcerentur, vel in enormibus delictis ligentur & torqueantur, &c. nullam incurri censuram, & probat textus *in cap. ut fama. 35. vers. laici hoc tit.*

142 *Septimo* demum etiam ebrietas aliquando excusare potest, si sufficientem rationis usum adimat, tametsi aliquis voluntariè se inebriaverit: quia licet peccaverit ita se inebriando, non tamen peccavit percutiendo ex defectu scilicet rationis, censura autè nõ pro peccato ebrietatis, sed pro peccato percussione statuta est; nisi aliquis jam prius habuisset deliberatam intentionem percutiendi Clericum, & studio se inebriaverit, ut contra excommunicationem prætereire possit, vel

ad facinus audacior redderetur, tunc enim non tantum ebrietatem sed etiam percussionem voluntariè admisisset.

Notandum VIII. quòd præter summum Pontificem à censura excommunicationis absolvi potest Legatus *de Latere*, & quidem omnes undecunque advenientes: Legatus autem *missus*, sive *Nuntius Apostolicus* tantum eos, qui sunt in Provincia suæ legationis: Legatus verò *natus* non plus juris habeat circa absolutionem, quam alius Ordinarius, *c. excommunicatis. 9. quod translationem 4. d. Offic. Legati.*

Notandum IX. quòd etiam quibusdam casibus Episcopo absolutio concedatur: & I. si percussus sit mulier, vel monialis. *c. mulieres. 6. de Monialibus. 33. h. t.* II. sit impubes, quamvis post pubertatem primum petat absolvi. *c. ult. h. t.* III. si Clerici in communi viventes se invicem percusserint. *c. quoniam. 9. de Vita & honestate Clericorum*, secus si alii Clerici separatim viventes se invicem percusserint, nisi percussio fuerit levis, *c. r. h. t.* IV. si Religiosus percusserit Clericum secularem. *c. Religioso. 21. hoc tit. in 6.* V. si quis habeat impedimentum rationabile, ex quo ad summum Pontificem, vel ejus Legatum accedere nequeat: sed hoc casu, impedimentum sit perpetuum, simpliciter absolvitur ab Episcopo præstita cautione *de satisfaciendo mandatis Ecclesie & parti læsæ*; si verò impedimentum sit temporale, insuper cautio exigenda est, quòd absolutus, quamprimum potuerit, sedi Apostolicæ se præsentare velit, ut ejus mandatum de satisfaciendo Ecclesie læsæ suscipiat, quòd si neglexerit cessante impedimento se præsentare, in censuram incidet ipso Jure *c. de cætero. 11. c. canonicitur. 13. c. quamvis. 58. h. tit. c. eos, qui 22. eodem in 6.* VI. potentes Domini etiam absolvuntur ab Episcopo, debet tamen Pon-

146
 tiffex prius de statu ipsorum informari c. *mulieres. 6. h. t.* VII. si percussio sit lævis. c. *peruenit. 17. h. t.* Est autem hic notandum, quod percussio quadrupliciter dividatur. *Prima est levissima & venialis, quæ non habet censuram. Secunda est mortalis quidem, sed comparatione aliarum levis. Tertia est gravis sive mediocris, à qua Episcopus tantum absolvit Clericos simul viventes, vel Religiosos percutientes Clericos. Quarta gravissima sive enormis, à qua regulariter non absolvit Episcopus, nisi mulieres, moniales, impuberes, non sui juris, vel impedimento laborantes. Quam autem dicatur in singulis factis percussio levis, mediocris vel enormis, relinquatur arbitrio Episcopi, qui circumstantias facti, scilicet lætionem, locum, tempus, modum, personam tam læsi, quam lædentis diligenter considerabit, ita tamen, ut in dubio potius iudicet percussorem esse gravem, & ab ea se absolvere non posse, quam ut declarando levem, occasionem præbeat lædendi statum Ecclesiasticum, sicut habetur in quadam *extrav.* quam in terminis refert Navar. in *Manuali. c. 27. n. 92.* & Mol. *Tom. 2. tract. 3. disp. 27. n. 1.**

248
 Notandum ultimum, quamvis Mol. *d. tract. 3. disp. 50.* asserat, quod inferioribus Prælatibus (exceptis Abbatibus respectu suorum Religiosorum, de quibus superius sub *notabili 4.* dictum) qui Episcopi non sunt, etsi episcopalem jurisdictionem habeant, sicut Capitulum Cathedralis Ecclesiæ sede vacante, non competat jus absolvendi in casibus, quibus posset Episcopus absolvere, eò quod Canones tantum Episcopis hoc privilegium concedant; contrarium tamen magis videtur Juri consentaneum, sicut de Capitulo sede vacante textus est satis clarus in *c. unic. de Majoritate & obedientia. in 6.* ubi generaliter conceditur, ut à censuris

sive Juris sive hominis, à quibus posset Episcopus absolvere, id etiam possit Capitulum sede vacante, & de superioribus Conventibus Religionum exemptarum & aliis Prælatibus jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, quod absolvere possint in quibus, in quibus posset Episcopi, docent complures apud Barb. *ad Concilium Trident. Sess. 24. d. Reform. c. 6. sub. n. 7. & 8.* cum enim privilegia juris favorem animæ concernentia late sint interpretanda, & hinc tantum de jurisdictione, non de Ordine Episcopali agatur, nihil interest, an quis Episcopus sit, vel Episcopalem jurisdictionem habeat. In Germania & aliis partibus septentrionalibus, unde difficilis est accessus ad Papam, solent quidam Episcopi & regularium Ordinum Confessarii specialia privilegia impetrare, ut etiam à gravi percussione Clerici absolvere possint saltem in foro conscientie, & si alicubi consuetudo sit, ut talis absolutio etiam pro foro externo acceptetur, talem poterit: nam quod absolutus coram Deo adhuc in foro externo quoad judicialia, & alia similia pro excommunicato habeatur, jus tantum humano statutum est, & consequenter contrariâ consuetudine immutari potest.

TITULUS XL
 De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1. Verba alicujus dispositionis in propria significatione sunt accipienda.
2. Verba intelligenda sunt cum effectu.
3. In verbis potissimum attendi debet mens et intentio disponentium.
4. In contrariis fit interpretatio contra eum, qui legem potuit aperius dicere, servata tamen equitate.
5. Verba sunt semper intelligenda secundum substantiam materiam, & naturam actus.
6. Auctores, qui de Verb. significatione scripserunt.